

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ, МАКРО- І МІКРОЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**КООРДИНАЦІЯ ФІСКАЛЬНОЇ ТА МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ У
СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

студента 2-го курсу ОС «Магістр»
денної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-наукової програми
«Економіка та економічна політика»
Ярового Андрія Володимировича

Науковий керівник к.е.н., доцент
Красота Олена Вадимівна

Роботу допущено до захисту в Екзаменаційній комісії рішенням кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки від «б» травня 2022 р., протокол №9

Київ – 2022

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО ТА МОНЕТАРНОГО ПОЛІТИК У СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІКИ	6
1.1 Сутність макроекономічної стабільності національної економіки та фактори її порушення.....	7
1.2 Роль фіскальної та монетарної політики у стабілізації національної економіки	11
Висновки до першого розділу	19
РОЗДІЛ 2. СВІТОВИЙ ДОСВІД КООРДИНАЦІЇ ФІСКАЛЬНОГО ТА МОНЕТАРНОГО ПОЛІТИК У СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	20
2.1 Оцінка стану світової економіки в умовах порушення макроекономічної стабільності	21
2.2 Досвід зарубіжних країн у координації фіскальної та монетарної політики у стабілізації національної економіки.....	25
2.3 Український досвід у координації фіскальної та монетарної політик в умовах глобальної коронакризи COVID-19 та воєнної агресії з боку РФ.....	30
Висновки до другого розділу	33
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КООРДИНАЦІЇ ФІСКАЛЬНОГО ТА МОНЕТАРНОГО ПОЛІТИК У СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІКИ.	35
3.1 Економіка-математичне моделювання впливу заходів фіскальної та монетарної політик на стабілізацію національної економіки	35
3.2 Рекомендації щодо підвищення ефективності координації фіскальної та монетарної політики у стабілізації національної економіки	41
Висновки до третього розділу	44
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Актуальність. Порушення макроекономічної стабільності національних економік через поширення пандемії COVID-19 і спричиненої нею коронакризи вимагає пошуку нових підходів до її відновлення. Якщо протягом останнього століття прискорення економічного зростання було основною метою розвитку практично всіх країн світу, то нині відбувається переоцінка пріоритетів. Першочерговим завданням урядів національних економік стає не стільки досягнення швидких темпів зростання, скільки забезпечення стабільності економічної системи та сталого розвитку. На важливості реалізації цієї цілі наголошується у низці урядових документів: у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», проєкті Закону України «Про стратегію сталого розвитку України до 2030 року» та інших [8, 39].

Розгортання глобальної економічної кризи в 2020 році стало черговим викликом для макроекономічної стабільності як в окремих країнах, так і у світі в цілому. Вагомими негативними наслідками порушеної макроекономічної стабільності є скорочення економічної активності, падіння валового внутрішнього продукту, зростання рівня безробіття, неконтрольованість інфляції тощо. Така негативна тенденція спостерігається в різних за рівнем соціально-економічного розвитку країнах світу, в тому числі в Україні.

Все це спонукає уряди національних економік до проведення більш активної економічної політики, насамперед фіскальної і монетарної, задля стимулювання економічної активності і відновлення макроекономічної стабільності.

Ступінь наукової розробки. Сутність макроекономічної стабільності національної економіки, а також заходи її відновлення та підтримання досліджувались у фундаментальних працях видатних учених-економістів: Л.Вальраса, Дж.М. Кейнса, М. Фрідмана та інших.

Вагомим внеском в дослідження питань стабілізаційної політики держави в періоди кризових потрясінь є праці таких сучасних зарубіжних авторів як Б.Аменс,

М.Аравін, Р.Барро, Дж.Бауер, Е.Бекен, Е.Бенмелех, В.Браун, Т.Брік, О.Койбіон, К.Манойкріншнан, М.Обрізан, Ф.Фішер, Б.Шрайбер тощо.

Значний внесок в розробку даної проблематики здійснили такі вітчизняні науковці як А.П. Дадашова, А.О. Дробязко, Р.Р. Кітц, О.В. Красота, О.О. Любіч, О.В. Мануїлов, В.О. Паляничко, Ю.В. Петленко, Н.В. Резнікова, Л.Л. Шамілева, О. О. Шапуров та інші.

Незважаючи на розкриття різноманітних теоретичних аспектів проведення стабілізаційної політики уряду під час кризових явищ, не вистачає ґрунтовного дослідження впливу стабілізаційних заходів з боку фіскальної та монетарної політик задля відновлення макроекономічної стабільності в умовах сучасних кризових явищ, які виникли внаслідок коронакризи COVID 19, а також військового вторгнення росії на територію України.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі координації фіскальної та монетарної політик, спрямованих на відновлення макроекономічної стабільності національних економік в умовах сучасних кризових явищ.

Предметом дослідження є заходи фіскальної і монетарної політик, які використовують уряди різних країн – розвинутих та тих, що розвиваються – для відновлення макроекономічної стабільності національних економік в умовах глобальних кризових явищ.

Метою роботи є дослідження досвіду різних країн світу по використанню фіскальних і монетарних заходів задля відновленні порушеної макроекономічної стабільності, що спричинено глобальними кризовими явищами.

Відповідно до мети дослідження основними завданнями роботи є:

- визначити економічний зміст макроекономічної стабільності та фактори її порушення;
- з'ясувати особливості порушення макроекономічної стабільності в умовах глобальних кризових явищ;

- розглянути сучасний досвід різних країн світу щодо застосування заходів економічної політики для відновлення макроекономічної стабільності в умовах глобальної коронакризи COVID-2019;

- розглянути досвід України щодо застосування заходів економічної політики для відновлення макроекономічної стабільності в умовах глобальної коронакризи COVID-2019 та військового вторгнення рф;

- здійснити економіко-математичне моделювання впливу заходів фіскальної та монетарної політик на відновлення макроекономічної стабільності;

- визначити напрями підвищення ефективності координації фіскальної та монетарної політик.

У роботі були використані загальнонаукові і спеціальні **методи дослідження**, а саме: методи теоретичного та логічного узагальнення, аналізу та синтезу, індукції та порівняння під час дослідження досвіду застосування заходів економічної політики окремими країнами, методи статистичного, кореляційного аналізу та економіко-математичного моделювання – для відображення впливу фіскальної та монетарної політик на макроекономічну стабільність, а також графічні методи – для представлення результатів дослідження у вигляді таблиць і рисунків тощо.

Інформаційну та теоретичну базу роботи склали праці науковців – зарубіжних та вітчизняних – по проблематиці дослідження, інформаційні та статистичні ресурси, що представлені на офіційних сайтах таких міжнародних організацій, як Міжнародний валютний фонд, Світовий Банк, Міжнародна організація праці, а на національному рівні – на основі даних Державної служби статистики України, Міністерства охорони здоров'я України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Центру зовнішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень.

Апробація результатів дослідження:

- частково отримані результати дослідження опубліковані у статті «Відновлення макроекономічної стабільності в умовах пандемії COVID-19» (Ефективна економіка. 2021. № 1) (Додаток А);

- конкурсна робота на тему «Відновлення макроекономічної стабільності в умовах сучасної глобальної коронакризи» була відзначена дипломом першого ступеня у II турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Економіка та управління національним господарством» у 2020-2021 навчальному році, який проводився на базі Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (29-30 квітня 2021 року);

- отримані в ході дослідження результати щодо координації фіскальної і монетарної політик апробовано під час участі у трьох міжнародних науково-практичних конференціях. Зокрема, за результатами участі у Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети фінансово-економічного управління» (січень 2021, Одеса) опубліковано тези «Заходи відновлення макроекономічної стабільності в умовах коронакризи і пандемії COVID-19» (Додаток Б). За результатами участі у XIX Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна 2021. На шляху до сталого розвитку» (online, 18 березня 2021) опубліковано тези «Вплив сучасної глобальної кризи на світову економіку» (Додаток В), а за результатами участі у XX Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна 2022. Цифрова трансформація економіки в умовах пандемії COVID-19» (квітень 2022) опубліковано тези «Вплив військового вторгнення росії на економіку України» (Додаток Д).

Структура кваліфікаційної роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 5 таблиць, 12 рисунків, 9 додатків. Список використаних джерел складається із 61 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО ТА МОНЕТАРНОГО ПОЛІТИК У СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1 Сутність макроекономічної стабільності національної економіки та фактори її порушення

Збільшення виробничого потенціалу і розширене відтворення тривалий час були пріоритетними цілями економічної політики більшості країн світу. Однак сучасні глобальні виклики та кризові потрясіння зумовлюють зміну пріоритетів, ключовим з яких стало досягнення та підтримання макроекономічної стабільності.

На сучасному етапі категорія «макроекономічна стабільність» використовується переважно для характеристики стану стабілізації одного або декількох основних макроекономічних показників. Однак не можна застосовувати поняття макроекономічної стабільності до кожного параметра національної економіки окремо, оскільки використання даного терміну передбачає всеохоплюючий та системний підхід. Макроекономічна стабільність – це комплексне поняття, яке може бути визначене як внутрішня здатність економічної системи зберігати свої характеристики під дією дестабілізуючих факторів (які виявляються у часі) та сприяти подоланню дисбалансів [5, С.9; 6].

На сучасному етапі підходи до визначення макроекономічної стабільності національної економіки є різноплановими, та мають значну розбіжність критеріїв, що визначають її зміст. Однак в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених можна виділити наступні підходи визначення макроекономічної стабільності:

- Динамічний підхід. Згідно цього підходу макроекономічна стабільність являє собою відсутність значних коливань основних макроекономічних показників відносно їх середнього рівня. Таким чином аналізується ступень відхилення фактичних показників від їх середніх значень, а не цільовий вектор зміни.

- Рівноважний підхід. Розглядає макроекономічну стабільність як відсутність значних флуктуацій її основних компонентів відносно заданого тренду, а також здатність національної економіки підтримувати такий тренд.

- Функціональний підхід. Макроекономічна стабільність – це можливість національної економіки зберігати функціональну сталість на тривалій основі без значних збоїв.

- Ресурсний підхід. Згідно ресурсного підходу макроекономічна стабільність полягає в ресурсній спроможності національної економіки задовільняти зростаючі потреби економічних суб'єктів.

- Елементний підхід. Згідно цього підходу макроекономічна стабільність представляє такий стан розвитку національної економіки, за якого забезпечуються цільові значення одного або двох макроекономічних показників, які обрані як основні параметри макроекономічної стабільності національної економіки.

Наше розуміння економічного змісту категорії «макроекономічна стабільність» є близьким до елементного підходу і полягає в тому, що це такий стан економічної системи, за якого відбувається поступальний розвиток усіх сфер економіки і який досягається за рахунок комбінації оптимальних значень основних показників національної економіки. До останніх ми відносимо (Рис 1.1):

- *економічне зростання*, під яким розуміють збільшення обсягу створених товарів і послуг за певний період часу;

- *природний рівень безробіття*, або *повна зайнятість*, при яких відсутнє циклічне безробіття;

- *помірні темпи інфляція* – стабільний рівень цін, що характеризується наявністю стійкої низької інфляції в довгостроковому періоді;

- *низькі довгострокові процентні ставки*, які відображають очікування щодо стабільно низького рівня інфляції у майбутньому;

- *стабільний, низький рівень державного боргу* по відношенню до ВВП.

Рис.1.1. Складові макроекономічної стабільності

Джерело: складено автором самостійно

Важливо зазначити, що досягнення макроекономічної стабільності не є самоціллю. Макроекономічна стабільність є фундаментом і запорукою сталого розвитку економічної системи. Її порушення виникає внаслідок дестабілізації основних показників розвитку економіки: ВВП, рівня безробіття, цін тощо. При цьому не існує достатньо чітких граничних значень макроекономічних змінних, які б відділяли стан стабільності від нестабільності. Однак існує множина різноманітних комбінацій значень основних макроекономічних змінних, які можуть свідчити про порушення макроекономічної стабільності [43].

Спричиняти порушення макроекономічної стабільності можуть різні фактори. Основними такими факторами порушення стабільності розвитку економічної системи, вважаємо, є: економічні, (гео)політичні, військові, природні тощо (Рис 1.2).

Рис. 1.2. Фактори порушення макроекономічної стабільності

Джерело: складено автором самостійно

До економічних факторів порушення макроекономічної стабільності, як правило, відносять циклічність економічного розвитку, неконтрольовану інфляцію, циклічне безробіття, надмірний дефіцит державного бюджету, високий рівень державного боргу тощо.

Геополітичні виклики складають загрозу збереження контрольованості власної території, національної цілісності, трудових ресурсів тощо. Вони можуть порушити політичні і, як наслідок, економічні взаємовідносини між країнами, внаслідок чого і відбувається дестабілізація економічної системи.

Військові конфлікти, як і геополітичні виклики, складають значну загрозу національній цілісності. Крім того, вони можуть порушити територіальну цілісність країни, зруйнувати соціальну і виробничу інфраструктуру. Прикладом фактору такого типу є військове вторгнення РФ на територію України, яке почалось 24 лютого 2022 року. Військові дії, що відбуваються наразі в Україні, руйнують її інфраструктуру, порушують логістичні маршрути та ланцюги постачання, а найголовніше – від цього гинуть люди. Все це у сукупності носить руйнівний характер для національної економіки і потребує відновлення макроекономічної стабільності у найближчому майбутньому.

Найбільш неконтрольованим фактором порушення загальноекономічної стабільності є природні катаклізми. Вони спроможні не тільки знищити об'єкти виробничої інфраструктури, але й можуть забирати людські життя, безцінні трудові ресурси, блокують можливість стабільного соціально-економічного розвитку.

Отже, макроекономічна стабільність національної економіки є багатогранною та різноплановою категорією, до якої не існує одного універсального підходу визначення. В цій роботі макроекономічна стабільність розглядається як стан економіки, за якого досягаються цільові значення основних параметрів економічного розвитку національної економіки, таких як ВВП, рівень зайнятості, рівень цін, рівень державного боргу до ВВП, а також довгострокові ставки.

Існує безліч факторів які можуть спричинити макроекономічний дисбаланс в національній економіці, ці фактори можуть мати як зовнішні так і внутрішні джерела, також їх можна поділити на чотири основні групи: економічні, (гео)політичні, військові, природні.

1.2 Роль фіскальної та монетарної політики у стабілізації національної економіки

Стабільність економічної системи залежить, насамперед, від ефективності макроекономічної політики, яку застосовує уряд. Порушення макроекономічної стабільності вимагає від уряду активних заходів, які б сприяли її відновленню. Історія має значну кількість прикладів, коли уряди окремих країн вдавались до використання заходів економічної політики, що були спрямовані на відновлення стабільності. Здебільшого, активне застосування заходів відновлення макроекономічної стабільності відбувається під час кризових процесів, особливо під час глобальних економічних криз.

Як відомо, економічна політика представлена сукупністю різних заходів та інструментів, що вживаються урядом з метою досягнення конкретних цілей економічного розвитку. Такою ціллю в умовах порушення макроекономічної

стабільності є її відновлення, а основними заходами політики виступають ті, що пропонують фіскальна і монетарна політики, що і продемонстровано на Рис.1.3. [19]

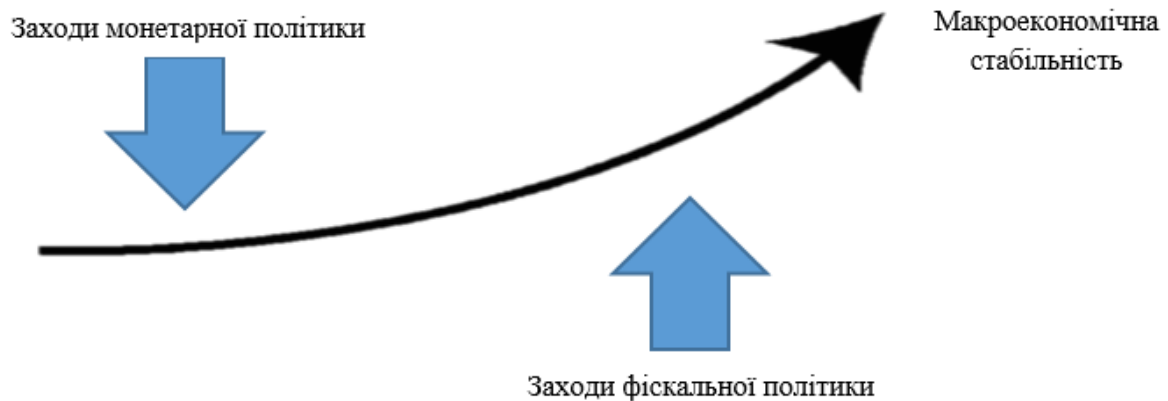

Рис. 1.3. Ціль та заходи економічної політики в умовах порушення макроекономічної стабільності

Джерело: складено автором самостійно

Таким чином, для відновлення макроекономічної стабільності уряд країни використовує заходи економічної політики, насамперед, фіскальної та монетарної. Обидві політики – фіскальна і монетарна – мають у своєму арсеналі певний перелік притаманних їм заходів та інструментів, які вони використовують для пожвавлення або стримування економічного розвитку.

Фіскальна політика – це урядовий вплив на економіку через формування обсягу і структури державних видатків, оподаткування, визначення податкових пільг і трансфертних платежів малозабезпеченим верствам населення. Використання інструментів фіскальної політики використовуються з метою запобігання згубного впливу циклічних коливань, забезпечення належного рівня зайнятості, обмеження інфляції.

Таким чином, сновними інструментами фіскальної політики виступають видатки і доходи державного бюджету, а саме:

- державні закупівлі;
- податки;
- трансферти .

Напрями дії фіскальних інструментів та вибору відповідної політики – експансіоністської або рестрикційної – в залежності від фази економічного циклу продемонстровано на Рис. 1.4.

Рис. 1.4. Напрямок дії фіскальних інструментів в залежності від фази циклу

Джерело: складено автором самостійно

Монетарна (грошово-кредитна) політика представляє собою комплекс заходів, які здійснює держава в особі центрального банку у сфері грошового та фінансово-кредитного секторів, спрямованих на досягнення визначених стратегічних цілей економічного розвитку країни [4, с.5].

До прямих інструментів монетарної (грошово-кредитної) політики традиційно відносять такі:

- ліміти кредитування для окремих банків;
- пряме регулювання процентної ставки;
- ліміти на обсяг кредитів.

До непрямих інструментів належать:

- операції на ринку цінних паперів;
- зміна облікової процентної ставки;
- зміна вимог до рівня обов'язкових резервів.

Напрями дії монетарних інструментів в залежності від експансіоністської або рестрикційної політик, які використовуються у відповідній фазі економічного циклу, можна побачити на Рис. 1.5.

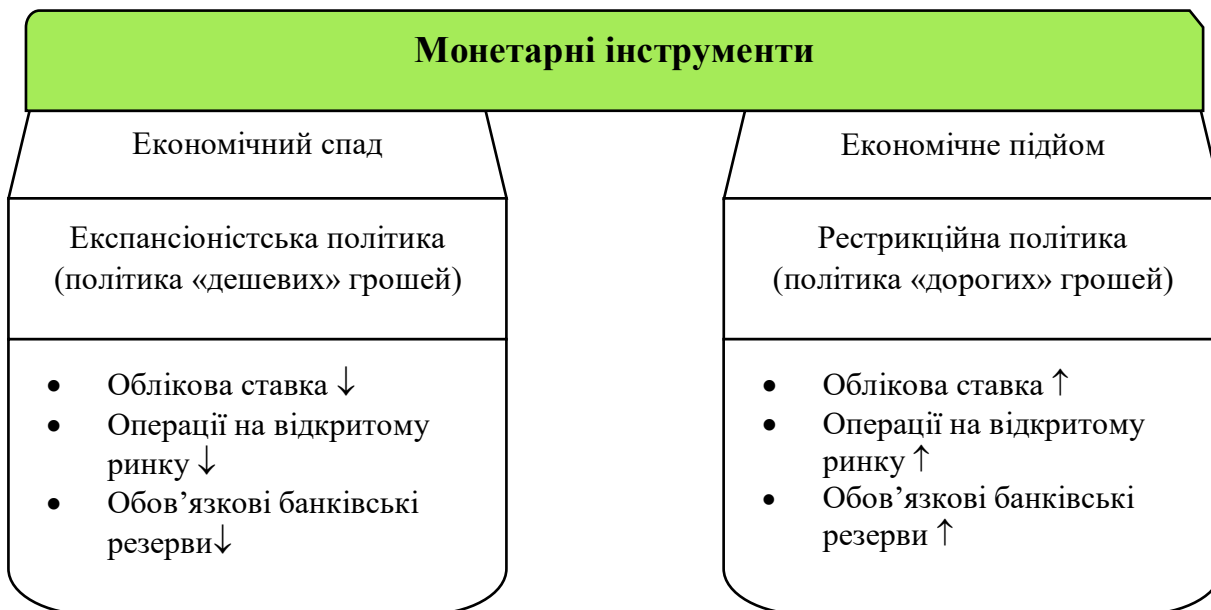

Рис. 1.5. Напрямок дії монетарних інструментів в залежності від фази циклу

Джерело: складено автором самостійно

У таблиці 1.1 можна наочно побачити спільне й відмінне у цілях й інструментах фіскальної і монетарної політик, у механізмах їх досягнення. Причому різниця закладена у визначенні самих цілей економічної політики, які поділяються на кінцеву, тобто стратегічну, та проміжні.

Цілі, інструменти й механізми монетарної і фінансової політик

Критерії	Фінансова політика	Монетарна політика
Стратегічна мета	Подолання кризи та встановлення макроекономічної стабільності, забезпечення стійких темпів економічного зростання у довгостроковому періоді	
Проміжні цілі	Забезпечення концентрації та перерозподілу фінансових ресурсів.	Забезпечення цінової та фінансової стабільності.
Інструменти	Доходи і видатки державного бюджету	Операції на відкритому ринку, облікова ставка, норми обов'язкових резервів.
Механізм дії	Експансіоністська політика. Рестрикційна політика.	Політика «дорогих» грошей. Політика «дешевих» грошей.

Джерело: складено автором самостійно

Не зважаючи на різні проміжні цілі цих політик, єдиною є стратегічна мета – відновлення макроекономічної стабільності (у короткостроковому періоді) й досягнення економічного зростання (у довгостроковому періоді). Досягається ця меті властивими кожній політиці інструментами. Оскільки проміжні цілі цих двох політик різні, різними є їх інструменти. У результаті зваженого використання інструментів монетарної та фінансової політик має встановлюватись макроекономічна стабільність..

До цього ми розглядали традиційні інструменти фінансової і монетарної політик, які можуть використовуватись в національних економіках в різних фазах економічного циклу – в період підйому або спаду (кризи). Наразі доцільно визначити ті основні інструменти стабілізаційної фінансової та монетарної політик, які використовувались в умовах сучасної коронакризи 2020 року, перелік яких наведено на Рис 1.6. Останній демонструє, що до фінансових заходів відновлення макроекономічної стабільності відносять такі:

- пряму підтримку домогосподарств та підприємств – надання безповоротної фінансової допомоги фізичним та юридичним особам з боку держави;

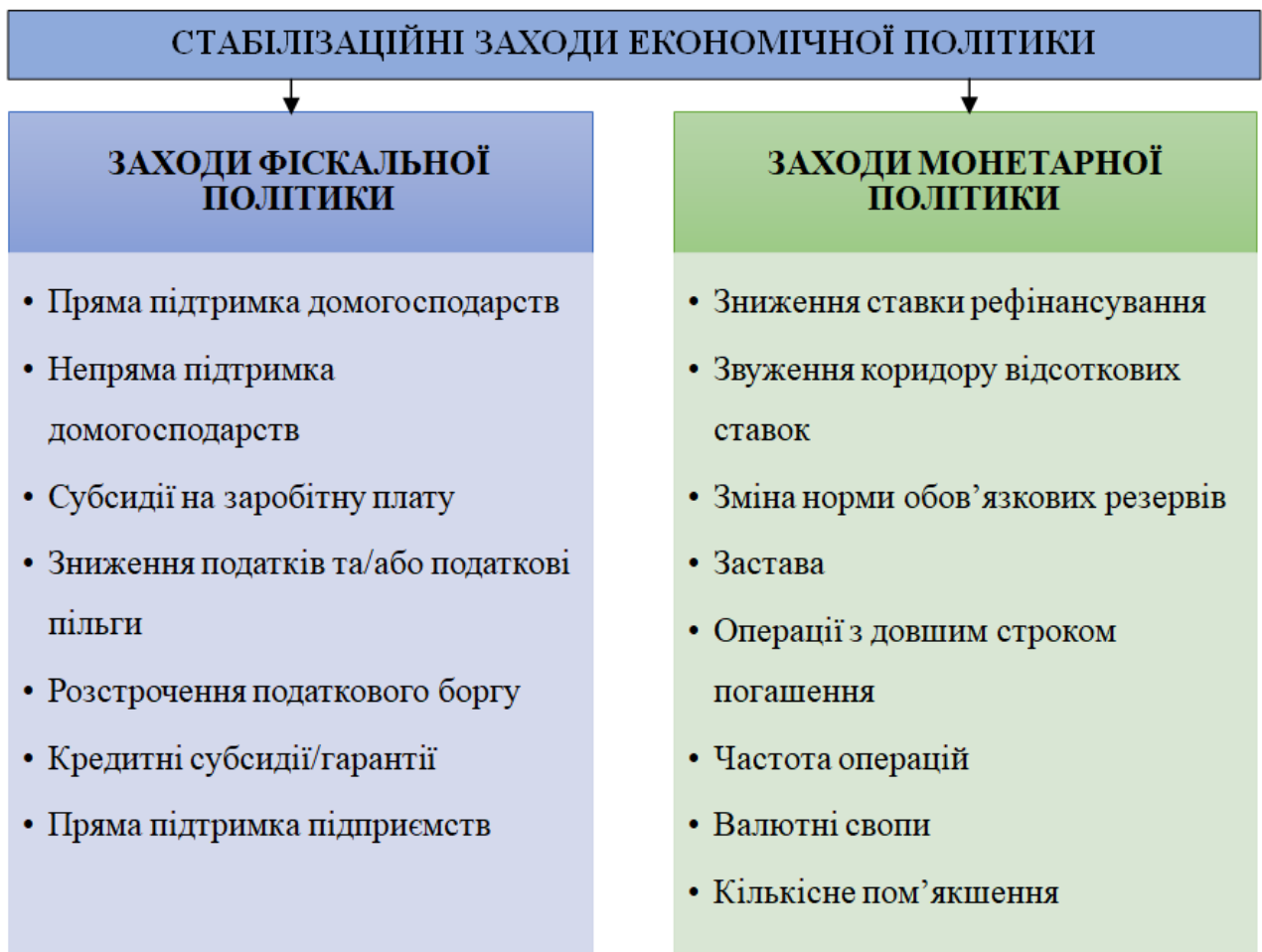

Рис 1.6. Стабілізаційні заходи фіскальної та монетарної політики

Джерело: складено автором на основі [17, 18]

- субсидії на заробітну плату – фінансова допомога підприємствам для виплати заробітної плати і збереження робочих місць;
- зниження величини податкових стягнень та/або податкові пільги – певні переваги, що полягають у можливості тимчасово не сплачувати податки або сплачувати їх в меншому розмірі;
- розстрочення податкового боргу – перенесення строків сплати податкових зобов'язань на визначений термін;
- кредитні гарантії – зобов'язання гаранта повністю або частково виконати боргові зобов'язання суб'єкта господарювання.

До заходів стабілізаційної монетарної політики в умовах сучасної коронакризи належать наступні:

- зниження ставки рефінансування – зменшення центральним банком відсоткової ставки за кредитами рефінансування;
- звуження коридору відсоткових ставок – обмеження коливань процентних ставок на міжбанківському кредитному ринку навколо ключової ставки;
- зміна норми обов'язкових резервів – зменшення або збільшення обсягу коштів, які зобов'язані зберігати банки;
- застава – розширення переліку цінностей, що можуть визнаватись в якості застави;
- операції з довшим строком погашення – перенесення термінів виконання зобов'язань на пізніший термін;
- валютні свопи – купівля іноземної валюти на умовах своп в обмін на вітчизняну валюту з наступним викупом;
- заходи кількісного пом'якшення (QE) – насичення економіки коштами за рахунок додаткової грошової емісії через фондовий ринок шляхом купівлі державних облігацій або інших фінансових активів.

Отже, всі заходи, що описані вище і наведені на рисунку 1.6, використовуються з метою відновлення макроекономічної стабільності. Однак необхідною умовою для ефективного використання цих засобів є координація фіскальної та монетарної політик.

Є різні підходи до координації фіскальної та монетарної політик і вони значно відрізняються для розвинутих економік та економік, що розвиваються.

Ефективною координацією фіскальної та монетарної політики в розвинутих країнах вважається забезпечення максимального рівня добробуту для населення. При цьому під категорією «добробут» в різних країнах розуміють різні сукупності економічних параметрів, таких як: індекс споживчих цін, рівень боргу, приріст ВВП, мінімальний рівень оплати праці, ступінь економічної нерівності та інші показники. Однак важливим є те, що метою координації монетарної та фіскальної політик є забезпечення добробуту не тільки сьогодні, а й у майбутньому.

В даному контексті можна погодитись із думкою українського економіста, заступника Голови Національного банку України Сергія Ніколайчука: «Краще

завжди мати помірні, але стабільні темпи зростання економіки, ніж періодичні економічні буми за рахунок накопичення дисбалансів, котрі потім призводять до економічних криз» [2].

На сьогодні, в розвинених економіках фіскальна та монетарна політики координуються за допомогою режиму інфляційного таргетування, за якого центральний банк, використовуючи доступні інструменти, забезпечує цільовий рівень інфляції. Одночасно з цим уряд підтримує стійкі темпи зростання використовуючи засоби контрциклічної фіскальної політики – стимулює економіку в період спаду і не дає «перегріватися» в період буму.

Координація фіскальної та монетарної політик яскраво відображені в сучасних макроекономічних моделях, таких як динамізована модель IS-LM та модель Свона.

В динамізованій моделі IS-LM аналізуються послідовні стани, в яких перебуває економіка, яка прямує до стану рівноваги товарного, фінансового і грошового ринків. При цьому в результаті застосування інструментів фіскальної та монетарної політики виникають імпульси, які ця модель враховує.

Як інструмент фіскальної політики в моделі розглядаються державні видатки G , зміна яких – через механізм витратного мультиплікатору – впливає на рівень випуску (ВВП).

З боку монетарної політики розглядається пропозиція грошей M , яка впливає на рівень ставки відсотка та на співвідношення елементів попиту на гроші.

Застосування інструментів фіскальної та монетарної політик порушує досягнуту рівновагу і спричиняє рух у бік нової рівноваги [34].

Таким чином динамізована модель IS-LM демонструє та пояснює наступні явища:

- формування різних варіантів динамічної рівноваги.
- ефективність фіскального та монетарного імпульсів.

Іншими словами, динамізована модель IS-LM показує, як в результаті скоординованих заходів фіскальної і монетарної політик економіка покроково рухається у біг загальної рівноваги.

Модель Свона, або модель Салтера-Свона, демонструє процес синхронного досягнення внутрішньої та зовнішньої рівноваги як наслідок взаємодії інструментів фіскальної та монетарної політик. При цьому використання цієї моделі дає можливість визначити необхідність послідовного застосування інструментів фіскальної та монетарної політики залежно від наявної економічної кон'юнктури.

Дана модель надає важливі рекомендації для досягнення макроекономічної стабільності в умовах глобалізації. Мова йде про одночасне досягнення двох рівноваг – внутрішньої і зовнішньої. Це такі рекомендації:

по-перше, для одночасного досягнення макроекономічних цілей (поєднання внутрішньої і зовнішньої рівноваги) необхідна взаємодія двох політик – фіскальної та монетарної;

по-друге, оскільки кожна з політик може бути застосована для досягнення як внутрішньої, так і зовнішньої рівноваги, то виникає необхідність так званого розподілу ролей. Він полягає у визначенні того, яку політику ефективніше застосувати для забезпечення внутрішньої рівноваги, а яку – для зовнішньої;

по-третє, з'ясовано, що фінансова політика є ефективнішою для досягнення зовнішньої рівноваги, а монетарна – для формування внутрішньої.

Таким чином, поєднання й ефективна координація обох політик дозволяє досягти кінцевої мети – внутрішньої і зовнішньої рівноваги, що надзвичайно важливо в умовах відкритості економік.

Огляд вищезазначених моделей дає підстави стверджувати, що розв'язання проблеми взаємодії фіскальної та монетарної політик відбувалося шляхом формулювання певних закономірностей і виведення відповідних правил поведінки національних урядів.

Висновки до першого розділу

Макроекономічна стабільність є багатогранною категорією, щодо якої немає єдиного підходу у визначенні. Наше розуміння макроекономічної стабільності національної економіки полягає в тому, що це такий стан економічного розвитку,

за якого відбувається стабільне зростання усіх сфер економіки та досягаються цільові значення основних економічних параметрів: ВВП, рівень зайнятості, рівень цін, рівень державного боргу до ВВП, а також довгострокові ставки.

Порушення стану макроекономічної стабільності національної економіки може відбуватись внаслідок дії як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, однак всі з них можна згрупувати в 4 основні категорії: економічні, (гео)політичні, військові, природні.

Для досягнення і підтримання стану макроекономічної стабільності національної економіки використовуються заходи фіскальної та монетарної політики. Стратегічною ціллю обох політик є подолання кризи та встановлення макроекономічної стабільності, забезпечення стійких темпів економічного зростання у довгостроковому періоді.

Для досягнення цілей фіскальної та монетарної політики використовуються як традиційні, так і сучасні заходи.

Важливою умовою для встановлення макроекономічної стабільності є ефективна координація фіскальної та монетарної політики, яка досягається при врахуванні певних закономірностей і встановлених правил взаємодії уряду і центрального банку країни.

РОЗДІЛ 2. СВІТОВИЙ ДОСВІД КООРДИНАЦІЇ ФІСКАЛЬНОГО ТА МОНЕТАРНОГО ПОЛІТИК У СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

2.1 Оцінка стану світової економіки в умовах порушення макроекономічної стабільності

Коронакриза 2019-2021 рр., спричинена поширенням коронавірусної інфекції COVID-2019, виявилась надпотужним фактором, який викликав порушення макроекономічної стабільності не лише в окремих національних економіках, але й в глобальній економічній системі. Найбільш значущими проявами порушення макроекономічної стабільності, спричиненою сучасною коронакризою, є скорочення ділової активності, зростання безробіття, неконтрольованість інфляції.

В кінці 2019 року, до початку поширення пандемії і кризових процесів, Міжнародний валютний фонд (МВФ) прогнозував зростання світової економіки на 3,4%. Проте в результаті розгортання пандемії COVID-2019 МВФ змінив свій прогноз, у якому наразі очікується падіння світового ВВП на 4,9%, а згідно із прогнозом Світового банку – на 5,2%. [28, 31]

Прогнози для економіки України були подібними. За даними МВФ падіння українського ВВП у 2020 році очікувалось на 7,2%. Очікування Світового банку дещо кращі – падіння виробництва передбачалось на 5,5%. За прогнозом Уряду України і НБУ падіння українського ВВП очікувалось на 4,8% [12, с.6, 31] і 6% відповідно. Фактичні дані виявились дещо кращими за прогнози фахівців. І в 2020 році ВВП України зменшився лише на 4%.

Наразі Україна переживає ще більшу загрозу, ніж коронакриза 2020 року. Цією загрозою стало військове вторгнення РФ, яке розпочалось 24 лютого 2022 року. Вочевидь бойові дії на території України мають руйнівний характер для економіки. Так МВФ прогнозує скорочення національного виробництва на 35% протягом 2022 року, Світовий банк має ще більш песимістичні очікування та

оцінює падіння до 45% [28, 31]. Все це є ознакою чергового порушення макроекономічної стабільності.

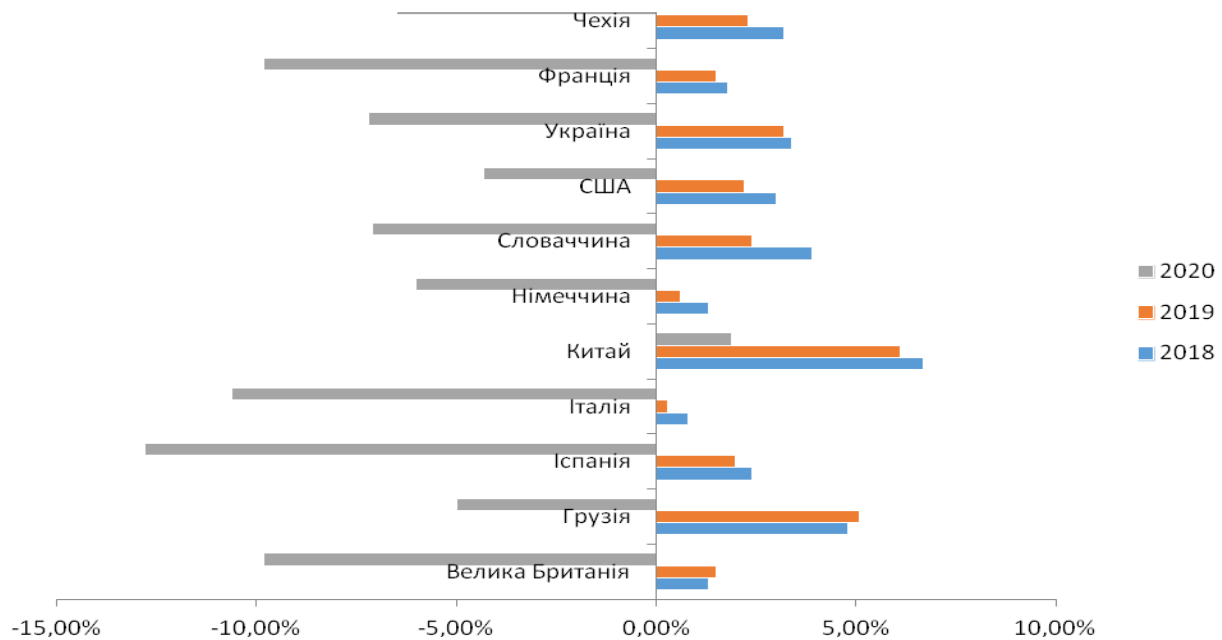

Рис 2.1. Динаміка ВВП різних країн протягом 2018-2020 років

Джерело: складено автором за [28]

На рисунку 2.1 відображено динаміку реального ВВП в деяких європейських країнах, в тому числі в Україні, США та Китаї в період коронакризи. Очевидним є негативний вплив пандемії на ВВП. Усі країни, що попали до вибірки, показують спадну динаміку ВВП у 2020 році. Єдиним виключенням є Китай, незважаючи на той факт, що це країна виникнення коронавірусної інфекції. Однак, як видно на рисунку 2.1, зростання ВВП Китаю в 2020 році значно зменшилось порівняно із попередніми роками, що і є ознакою скорочення економічної активності та порушення макроекономічної стабільності.

Як було зазначено вище, одним із ключових факторів макроекономічної стабільності є повна зайнятість. У період кризових процесів попит на працю, як правило, значно скорочується. Відповідно, це спричиняє зростання рівня безробіття, що вказує на порушення стабільності. Оскільки внаслідок стрімкого поширення коронавірусу більшість країн світу вдалися до запровадження

карантину, очевидним є той факт, що від цього значно постраждав ринок праці, особливо сфери обслуговування, розваг та інші сфери, в яких соціальні контакти є частиною процесу надання послуг.

Згідно із даними МВФ у 2020 році спостерігається тенденція до зростання рівня безробіття порівняно із попередніми періодами (Рис. 1.4).

Як продемонстровано на рисунку 2.2, рівень безробіття в аналізованих країнах у 2020 році коливається від помірних 3-5% (Чехія, Китай, Німеччина, Велика Британія) до надвисоких 11-17% (Італія, Україна, Грузія, Іспанія). В середньому у світі безробіття прогнозувалось на рівні 5,4%, у той же час в Україні – 11%, а за даними НБУ – 9,4% [11, 31].

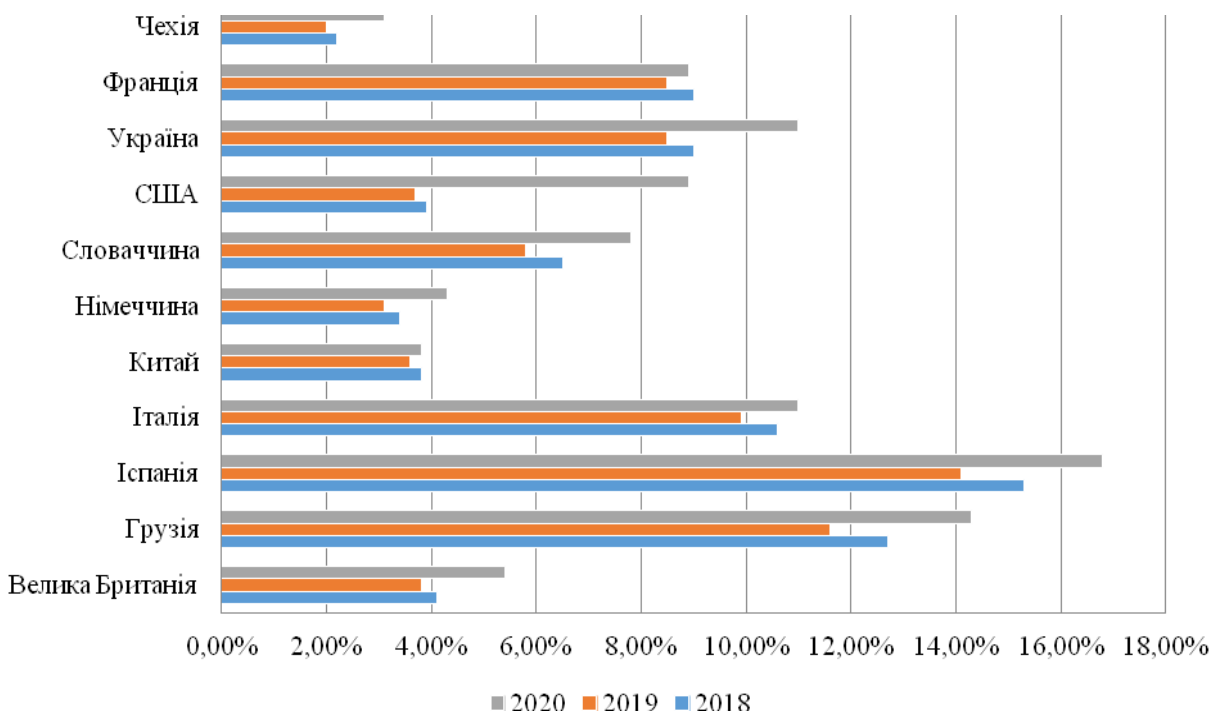

Рис.

2.2. Динаміка рівня безробіття різних країн протягом 2018-2020 років

Джерело: складено автором за [28]

Ще на початку глобальної рецесії Міжнародна організація праці закликала національні уряди до термінових заходів, щоб не допустити високого безробіття в зв'язку з коронавірусом COVID-19. За оцінками МОП, якщо національні уряди не здійснять відповідних заходів, то близько 5,3 млн осіб можуть залишитися без роботи через пандемію коронавірусу. Для порівняння, під час глобальної

фінансової кризи 2008-2009 років рівень глобального безробіття складав всього 22 мільйони [12].

Крім того, в період кризових явищ, як правило, зростає неповна зайнятість. Дана ситуація не є виключенням, неповна зайнятість зростає, оскільки економічні наслідки пандемії призвели до скорочення офіційної зайнятості, робочого часу та заробітної плати. Все це буде мати наслідком не тільки зростання рівня безробіття та недовиробництво ВВП, а й падіння особистих доходів населення, скорочення споживчого попиту, нарощення суспільного невдоволення та соціальної напруги. [19]

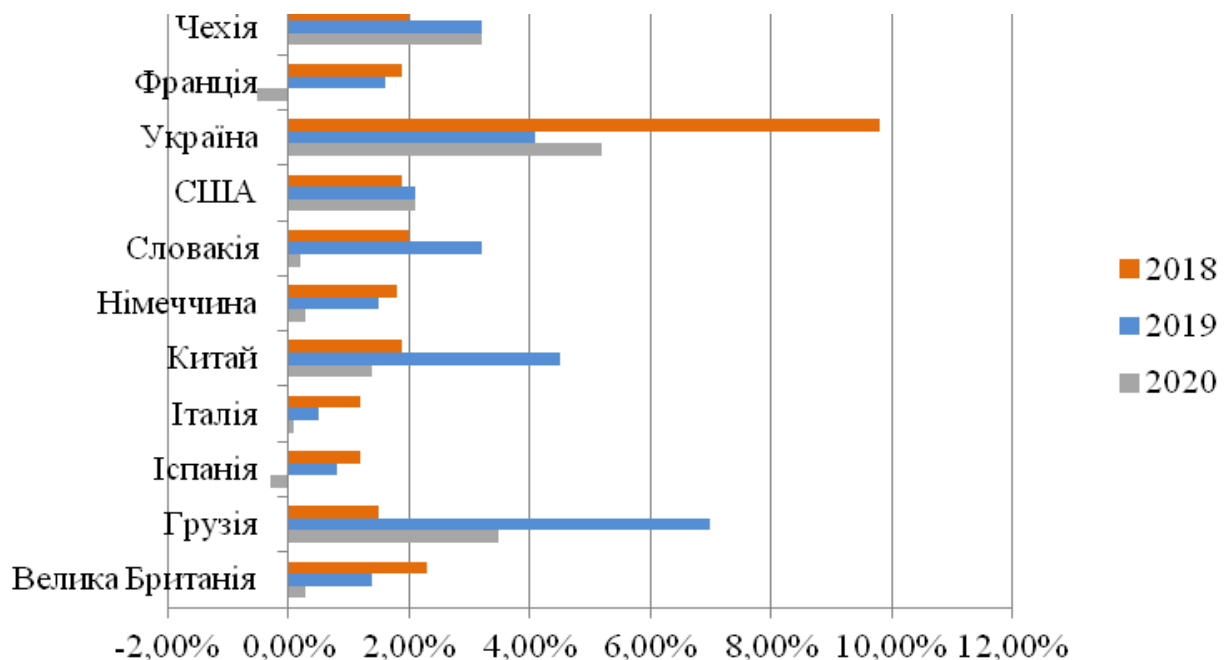

Рис. 2.3. Динаміка темпу інфляції різних країн протягом 2018-2020 років

Джерело: складено автором за [28]

Темп інфляції також є показником, який може порушити макроекономічну стабільність. В 2020 році інфляція у більшості країн значно зменшилась порівняно із попередніми періодами, а у випадку Франції та Іспанії була зафіксована дефляція, що і продемонстровано на рисунку 2.3. Тенденція до скорочення рівня цін в розвинутих країнах пояснюється значним скороченням споживчого попиту внаслідок локдаунів, повних або часткових карантинів – тобто вимушених,

обмежувальних заходів щодо запобігання активному поширенню пандемії COVID-19.

Єдиною країною, в якій рівень інфляції дещо підвищився у 2020 році порівняно із 2019 роком, є Україна. Основними причинами такої зміни стали: поступова девальвація гривні, негативні очікування щодо подальшого рівня цін (так звані інфляційні очікування суб'єктів економіки), а також динаміка світових цін, яка формується внаслідок деструктивних процесів в світовій економіці, пов'язаних із сучасною коронакризою.

Отже, поширення коронавірусної інфекції COVID-19 і розгортання коронакризи протягом 2019-2021 рр. стали вагомими факторами, які порушили стабільність не лише окремих національних економік, але й глобальної економічної системи.

2.2 Досвід зарубіжних країн у координації фінансової та монетарної політики у стабілізації національної економіки

Для демонстрації досвіду координації фінансової та монетарної політики у стабілізації національної економіки різними європейськими країнами, США та Китаєм, розглянемо приклад економічної політики для боротьби із негативними наслідками коронакризи і відновлення макроекономічної стабільності. Для цього було зібрано дані щодо застосування ними заходів фінансової і монетарної політик у 2020 – 2021 роках. Серед європейських країн, як зазначено вище, було обрано Велику Британію, Грузію, Іспанію, Італію, Німеччину, Словаччину, Україну, Чехію. На основі даних Додатку А проводиться наступний аналіз.

З метою пом'якшення наслідків коронакризи практично всі аналізовані країни використовують заходи експансіоністської фінансової політики. Рисунок 2.4 демонструє пелюсткову діаграму, на якій зображено частоту використання аналізованими країнами заходів фінансової політики, націлених на відновлення макроекономічної стабільності.

Рис. 2.4. Частота використання заходів фіскальної політики різними країнами світу у 2020 році для відновлення макроекономічної стабільності
Джерело: складено автором на основі [17, 56]

Найбільш уживаними серед аналізованих країн заходами фіскальної політики виявились субсидії на заробітну плату та зниження податків та/або надання податкових пільг, що направлені, перш за все, на підтримку бізнесу та стабілізацію динаміки безробіття. Цікавим в даному контексті є досвід Великої Британії, що ввела 24 вересня 2020 р. цілий пакет заходів, направлених на підтримку бізнесу. До нього увійшли:

- часткова компенсація заробітної плати працівників – до 697,9 фунтів стерлінгів на місяць;
- виплати для самозайнятих – до 1875 фунтів;
- зниження податку на додану вартість на 15% – з 20 до 5% [56].

Урядом США була запроваджена програма захисту заробітної плати, яка включала в себе 321 млрд дол. на додаткові позики малому бізнесу. Уряд Болгарії покриває 60% заробітної плати працівників у тих галузях, які найбільше постраждали від коронакризи.

Найменш популярним серед досліджуваних країн виявились кредитні субсидії та гарантії, однак цей захід все ж таки використовується деякими країнами. Так, Франція прийняла пакет державних гарантій загальним обсягом 327 млрд євро (близько 15% ВВП) [56].

Рисунок 2.5 демонструє заходи монетарної політики, які використовуються аналізованими країнами для відновлення макроекономічної стабільності в умовах сучасної коронакризи. Найуживанішими заходами стимулюючої монетарної політики серед аналізованих країн, як демонструє рисунок 2.4, є операції з довшим строком погашення, зниження ставки рефінансування, а також операції із використанням застави. Так Національний банк України у період коронакризи надавав кредити рефінансування на термін до п'яти років під ставку, яка дорівнює обліковій (нині це 6%) [11].

Популярним нетрадиційним інструментом монетарної політики стали заходи кількісного пом'якшення. Прикладом використання даної політики є дії Європейського центрального банку (ЄЦБ), який запровадив програму закупівель активів обсягом 750 млрд євро, метою якої є стабілізація на фінансовому ринку європейського регіону. В червні 2020 року ця програма була розширена до 1 350 млрд євро [53].

Далі більш детально розглянемо досвід європейських країн зі стимулювання національних економік під час коронакризи.

В Італії 17 березня 2020 року уряд прийняв пакет підтримки «Cura Italia» у розмірі 25 мільярдів євро. Він включає кошти на зміцнення італійської системи охорони здоров'я та цивільного захисту ; заходи щодо збереження робочих місць та підтримки доходів звільнених працівників та самозайнятих ; інші заходи для підтримки бізнесу, включаючи відстрочення податків та відстрочення платежів за комунальні послуги в найбільш постраждалих муніципалітетах; а також заходи щодо підтримки пропозиції кредитів.

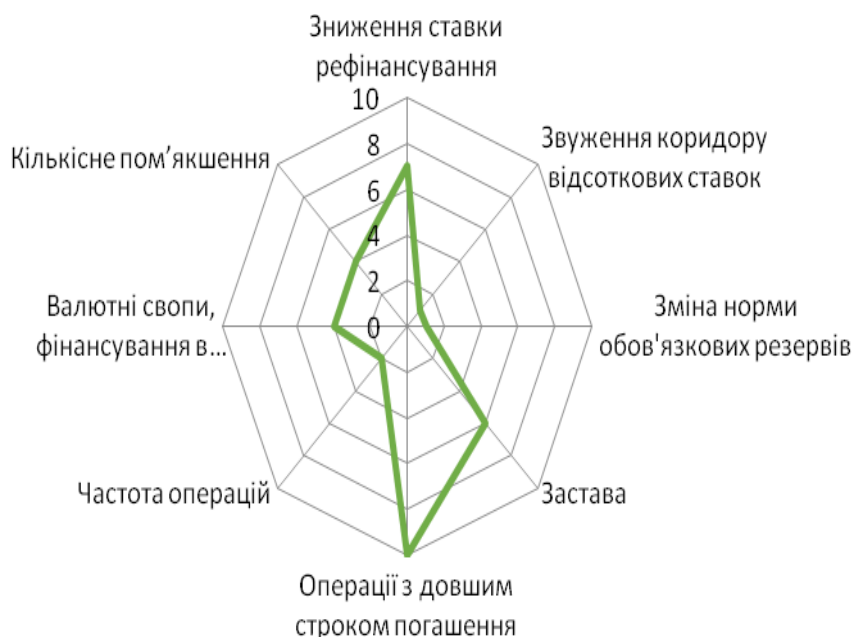

Рис. 2.5. Частота використання заходів монетарної політики різними країнами світу у 2020 році для відновлення макроекономічної стабільності
Джерело: складено автором на основі [17, 56]

В квітні 2020 року було прийнято Указ про ліквідність, який дозволив надати додаткові державні гарантії на суму до 400 мільярдів євро.

Також, урядом Італії було ухвалено пакет фіскальних заходів у розмірі 55 мільярдів євро. Цей пакет передбачає, серед іншого, подальшу підтримку доходів сімей, кошти на систему охорони здоров'я та інші заходи для підтримки бізнесу, включаючи відстрочення податків.

В Іспанії основні заходи підтримки включають бюджетну підтримку з резервного фонду Міністерству охорони здоров'я ; трансферти регіональним службам охорони здоров'я; додаткові витрати на охорону здоров'я, включаючи дослідження, пов'язані з COVID-19; право на допомогу по безробіттю працівникам, тимчасово звільненим відповідно до схем тимчасової адаптації через COVID-19, без вимоги щодо попереднього мінімального внеску; заходи регіональних урядів щодо соціальних послуг, освіти та підтримки фірм; пряма допомога для підтримки платоспроможності підприємств, які постраждали від призупинення економічної

діяльності; збільшено лікарняні працівникам, інфікованим COVID-19, або особам, які перебувають на карантині, з 60 до 75 відсотків нормативної бази, що виплачується з бюджету соціального страхування; нові програми допомоги в оренді для незахищених орендарів та додатковий державний внесок у Державний житловий план на 2018-2021 роки; посилений захист від безробіття для працівників за безперервними контрактами, які не можуть відновити роботу, але не мають права на допомогу по безробіттю тощо.

З боку монетарної політики уряд Іспанії, додатково до загальних для Єврозони монетарних заходів, розширив державні гарантії для підприємств та самозайнятих до 100 млрд євро.

Уряд Грузії вжив численні заходи фінансової підтримки, щоб пом'якшити економічні наслідки пандемії COVID-19. Фінансова підтримка, надана приватним особам та підприємствам у відповідь на пандемію, склала 1,86 млрд ларі у 2020 році, що становить 3,8% ВВП.

Національний банк Грузії (НБГ) оголосив про заходи щодо підтримки капіталу та ліквідності в банківському секторі. Банкам було запропоновано оцінити якість їхніх кредитних портфельів; призупинено перевірки на місцях; заохочується застосування мораторію на погашення кредитів. НБГ надав банкам стандартизовані сценарії та методологію для оцінки кредитних збитків, які очікуються внаслідок затримки відновлення після COVID-19. Банки провели детальну оцінку впливу COVID-19 на кредитні портфелі, щоб визначити відповідні загальні та конкретні положення. Після послаблення відсоткової ставки на 100 базисних пунктів у період з квітня по серпень 2020 року Національний банк підвищив ставку на 150 базисних пунктів у 2021 році. Останнє підвищення на 100 базисних пунктів відбулося 28 квітня, довівши ставку до 9,5 відсотка.

Отже, усі країни світу активно використовують різноманітні заходи фінансової та монетарної політик з метою стимулювання економічної активності та відновлення макроекономічної стабільності. Вибір набору стабілізаційних заходів залежить від соціально-економічних умов та рівня негативного впливу кризових явищ в конкретній країні. Однак в цілому більшість країн застосовують заходи

експансіоністської фіскальної політики, зокрема надання субсидій на заробітну плату, пряму та непрямую підтримку домогосподарств та підприємств тощо.

Щодо монетарної політики, то варто відмітити той факт, що розвинені країни звертаються до традиційних заходів значно менше, ніж ті країни, що розвиваються. Це зумовлено тим, що розвинені країни майже повністю використали ресурс традиційних заходів під час попередніх криз, в той час як країни, що розвиваються, ще мають потенціал в цьому контексті. До того ж варто зазначити, що якщо для розвинених країн зі стабільними валютами та низьким рівнем інфляції ризики використання нетрадиційних інструментів є прийнятними, то для країн, які мають схильність до швидкого знецінювання національної валюти і нестабільної інфляції, використання такої політики несе серйозні макроекономічні ризики. [19]

2.3 Український досвід у координації фіскальної та монетарної політик в умовах глобальної коронакризи COVID-19 та воєнної агресії з боку рф

Розглянемо український досвід координації використання заходів фіскальної та монетарної політик задля пом'якшення наслідків пандемії COVID-2019 і спричиненої нею коронакризи.

З боку фіскальної політики були вжиті наступні заходи:

- збільшення мінімального розміру по безробіттю з 650 до 1000 грн.;
- введення цінового контролю на соціально значущі продукти харчування, а також засоби захисту;
- запровадження програми державної допомоги бізнесу, відповідно до якої підприємства мають можливість отримати одноразову допомогу в розмірі 8000 грн.;
- впровадження податкових канікул для підприємств до травня 2021 року, а також списання частини податкових боргів в розмірі до 3030 грн.[56].

Для відновлення макроекономічної стабільності в Україні були вжиті наступні заходи монетарної політики:

- надання довгострокових кредитів рефінансування на термін до 5 років;

- встановлення облікової ставки на найнижчому в історії країни рівні 6% річних. Україна стала лідером серед країн, що розвиваються, за темпами зниження ключової ставки з початку пандемії;
- впровадження розширеного переліку прийнятної застави від банків;
- запровадження процентного свопу, що дозволить банкам зменшити процентний ризик [29].

Проведений аналіз дає підставу стверджувати, що в цілому українська фіскальна політика, по-перше, виявилася слабшою за вітчизняну монетарну політику, по-друге, відстає у порівнянні із аналогічною політикою аналізованих нами країн. Насамперед, це стосується досить обмеженого обсягу фіскального стимулювання, спрямованого на відновлення макроекономічної стабільності. Так, для пом'якшення наслідків коронакризи виділено всього 4,6% ВВП [38].

Безумовно коронакриза стала потужним випробуванням для Уряду України та НБУ, однак 24 лютого 2022 року Україна стикнулася із найбільшою загрозою для всієї нації в сучасній історії – повномасштабним військовим вторгненням РФ. В ході війни відбувається руйнація інфраструктури, гинуть люди, порушуються логістичні ланцюги і все це, вочевидь, призводить до повної дестабілізації макроекономічної ситуації в Україні.

З початку повномасштабної війни в Україні було пошкоджено більше 8 тисяч кілометрів доріг, зруйновано більше 300 мостів, знищено десятки аеропортів та сотні будівель, деякі населені пункти наразі цілком непригідні до проживання населення. Ці втрати вже оцінюються в сотні мільярдів доларів. Так, за оцінкою Міністерства економіки України втрати національної економіки вже наразі становлять близько 560 млрд дол.. Однак немає сумніву, що дана оцінка є значно заниженою, оскільки не включає в себе людські втрати, які тільки за офіційними даними вже становлять більше 1500 осіб [3]. Оскільки людський капітал є найціннішим економічним ресурсом будь-якої країни, економічні втрати від людських жертв є надзвичайно високими.

Виходячи із вищеприведеного, втрати та рівень дестабілізації макроекономічного становища країни є очевидним. Тому перед Урядом країни

наразі стоять дві складні і надзвичайно важливі задачі: зберегти націю та мінімізувати економічні втрати.

Вже на даному етапі Уряд активно використовує низку взаємодоповнюючих заходів фінансової та монетарної політики для стимулювання економічної системи та мінімізації економічних втрат.

Зокрема, запроваджено наступні стимулюючі фінансові заходи:

- введено єдиний податок для підприємств, 2% від обороту;
- запроваджено пряму фінансову допомогу для осіб, що втратили житло та/чи роботу;
- відмінено будь-які перевірки підприємств щодо своєчасності й повноти подання звітів чи документів звітнього характеру;
- звільнено від адміністративної чи кримінальної відповідальності платників у разі неможливості виконання ними своїх обов'язків;
- спрощено митне оформлення імпортованих товарів за попередньою митною декларацією без їх доставлення до термінального комплексу митниці [37, 42].

Для створення сприятливих умов для економічної діяльності були запроваджені наступні заходи монетарної політики:

- здійснено фіксацію курсу гривні на рівні 29,25 грн за дол. США;
- знижено відсоткову ставку за кредитами для підприємств до 0%;
- запроваджено кредитні канікули для суб'єктів господарювання;
- послаблено вимоги до достатності капіталу банків на час війни [30].

Таким чином, вже на даному етапі український Уряд активно реагує на виклики та оперативно використовує скоординовані заходи фінансової та монетарної політик для мінімізації економічних втрат внаслідок війни. Однак для подальшої підтримки економіки та швидкого післявоєнного відновлення необхідно продовжувати впровадження стимулюючих заходів.

Для створення найбільш сприятливих умов ділової активності на даному етапі є необхідним скасування ліцензій і заборон на виробництво товарів і послуг, що не становлять загроз для здоров'я та життя. Також доцільним є скасування всіх

штрафів, пені, накладених на виробників товарів і послуг, амністія всім штрафам та пеням, накладеним на підприємців до початку війни [42, 59].

Таким чином, можна зробити висновок, що Уряд вже активно впроваджує заходи, спрямовані на стимулювання економіки. Однак після закінчення війни головною ціллю буде відновлення макроекономічної стабільності, для чого необхідним є продовження впровадження заходів фінансової та монетарної політики, а також розширення стимулюючих програм, що забезпечить ефективно та швидко відновлення.

Висновки до другого розділу

Розгортання пандемії COVID-19 та її переростання в коронакризу стало суттєвим викликом не тільки для окремих національних економік, але й для глобальної економіки. Внаслідок поширення коронакризи було порушено макроекономічну стабільність, що проявилось у зниженні рівня ВВП, зростання інфляції, підвищення безробіття та відхиленні інших економічних показників від їхніх оптимальних значень.

Для подолання негативних наслідків пандемії уряди країн світу вдалися до використання стимулюючих заходів фінансової та монетарної політики. Розвинуті економіки зосередили свою увагу на використанні переважно нетрадиційних методів, найбільш поширеним з яких стало кількісне пом'якшення. Економіки, що розвиваються використовують традиційні заходи економічної політики, що відповідає особливостям саме цих економік.

Ще більшим викликом для України виявилось повномасштабне військове вторгнення РФ, яке почалось 24 лютого 2022 року. Внаслідок війни відбувається руйнація інфраструктури, гинуть люди, порушуються логістичні ланцюги. Все це призвело до найбільш масштабного дисбалансу в національній економіці.

Із перших днів Уряд почав впровадження економічних заходів з метою пом'якшення негативних наслідків, однак для створення найсприятливіших умов для відновлення національної економіки і досягнення стану макроекономічної

стабільності необхідним є ефективна координація фіскальної та монетарної політик.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КООРДИНАЦІЇ ФІСКАЛЬНОГО ТА МОНЕТАРНОГО ПОЛІТИК У СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.

3.1 Економіка-математичне моделювання впливу заходів фінансової та монетарної політики на стабілізацію національної економіки

Як було описано в попередніх розділах, коронакриза негативно впливає на стан національної економіки, є фактором, що порушує макроекономічну стабільність. В свою чергу національні уряди намагаються відновити та підтримати стабільність економіки, використовуючи для цього заходи фінансової та монетарної політики, що і зображено на Рис. 3.1.

Рисунок 3.1. Макроекономічна стабільність: фактори порушення та заходи відновлення

Джерело: складено автором самостійно

Отже, нашим наступним кроком є оцінка впливу COVID-19 (як основного дестабілізуючого фактора) та заходів стабілізаційної політики уряду (фіскальної та монетарної політик) на стан макроекономічної стабільності.

Насамперед проведемо математичне моделювання кількості хворих на COVID-19 та дослідимо динаміку зміни захворюваності. Побудова екстраполяційних моделей методами трендового аналізу за допомогою інструментів MS Excel дозволяє оцінити тип трендового рівняння та визначити, що модель епідемії COVID-19 може бути описана класичними експоненційними трендовими моделями, а кількість хворих описується законами нормального Гаусівського розподілу, що може бути підтверджено відповідними розрахунками.

Побудова будь-якої моделі економічного процесу потребує аналітичного опису, вибору інструменту моделювання та реалізації інструментами обчислювальної техніки на основі емпіричних даних. Також важливим компонентом є оцінки похибки моделювання та достовірності результатів моделювання.

Побудуємо математичну модель. З цією метою було використано методи економіко-статистичного аналізу, зокрема метод кореляційного аналізу. Сутність методу кореляційного аналізу полягає у побудові матриці кореляційних залежностей, що дає можливість дослідження взаємозалежності параметрів генеральної сукупності, котрі є результатами спостереження і знаходяться у Додатку Б. Застосування методу кореляційного аналізу дає можливість визначити форми зв'язку між емпіричними змінними, виміряти щільність цього зв'язку за допомогою коефіцієнтів кореляції, а також виявити вплив факторів на результативну ознаку шляхом аналізу величини елементів множинної кореляційної матриці.

Кореляційний зв'язок для емпіричних даних, тобто кожен з елементів матриці, оцінюється за допомогою коефіцієнта парної кореляції, що являє собою відношення кореляційного моменту до добутку середніх квадратичних відхилень (1).

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) * (Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 * \sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2}} \quad (1)$$

де X_i , Y_i – числові значення величин, між якими встановлюється кореляційний зв'язок,

X , Y – їх середні арифметичні значення величин.

Для досягнення поставленої мети слід створити математичну модель матриці кореляції. Для цього треба побудувати матрицю з елементами, що представляють собою коефіцієнти кореляції, котрі обчислені в результаті аналізу множинних зв'язків за емпіричними даними.

Для оцінки були використані статистичні дані за 2020 рік (Додаток Е). До вибірки були включені наступні показники: кількість інфікованих від COVID-19, рівень інфляції, облікова ставка, державні видатки, доходи держбюджету. Для обрахунку кореляційної матриці було застосоване програмне забезпечення MS Excel, зокрема умонтовані функції статистичного набору.

В таблиці 3.1 наведені результати обрахунку коефіцієнтів кореляції між змінними макроекономічної політики та кількістю інфікованих від пандемії COVID-19.

Таблиця 3.1

Коефіцієнти кореляції між макроекономічними змінними та кількістю інфікованих від COVID-19

Infl_Cor	Interest_Cor	Exp_Cor	Rev_Cor
0,60	- 0,47	0,60	0,03

Джерело: розраховано автором на основі даних [27]

Вищенаведені дані можна інтерпретувати наступним чином:

1. Між кількістю інфікованих коронавірусною інфекцією і показником інфляції (Infl_Cor) було виявлено сильний прямий зв'язок. Це означає, що зростання кількості інфікованих провокує зростання рівня інфляції протягом досліджуваного періоду. На нашу думку це, з одного боку, пов'язано із негативними очікуваннями

з приводу подальшої динаміки інфляції в Україні внаслідок негативного впливу кризи на економіку. З іншого боку на рівень інфляції також впливає зростання рівня цін на лікарські та продовольчі товари внаслідок стрімкого зростання попиту на ці групи товарів, спричиненого поширенням хвороби.

2. Коефіцієнт кореляції між кількістю інфікованих і обліковою ставкою (Interest_Cor) вказує на наявність зворотного зв'язку між змінними. Тобто, по мірі збільшення кількості інфікованих уряд зменшував відсоткову ставку. Доцільність такого рішення, вважаємо, полягає у необхідності запуску економіки, стимулювання її розвитку.

3. Також було виявлено вагомий прямий зв'язок між кількістю інфікованих та рівнем державних видатків (Exp_Cor). Це означає, що із зростанням кількості інфікованих уряд збільшує обсяг державних видатків з метою боротьби із поширенням хвороби та стимулювання національної економіки.

4. Зв'язок між кількістю інфікованих і доходами держбюджету (Rev_Cor) виявився достатньо незначним, що свідчить про відсутність впливу зростання кількості інфікованих на формування доходу держбюджету.

Наступним кроком є оцінка впливу розглянутих показників за допомогою методів економетричного моделювання. Для побудови моделі було обрано метод найменших квадратів, сутність якого полягає у визначенні параметрів моделі тренда, яка краще всього характеризує тенденцію розвитку досліджуваного явища в часі або в просторі. Завдання методу найменших квадратів зводиться до знаходження кращої або оптимальної моделі, яка буде такою, якщо сума квадратичних відхилень між спостережуваними фактичними величинами й відповідними їм розрахунковими величинами тренда буде найменшою.

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y}_x)^2 \rightarrow \min, \quad (2)$$

де $(Y_i - \bar{Y})^2$ – квадратичне відхилення між спостережуваною фактичною величиною та відповідною їй розрахунковою величиною тренда,

Y_i – фактичне значення явища, що досліджується,

Y_x – розрахункове значення моделі тренда,

N – кількість спостережень.

Нижче представлені результати моделювання впливу факторів фіскальної та монетарної політик на залежну змінну – реальний ВВП України, що були отримані за допомогою програмного забезпечення Gretl.

$$RGDP = -5,12 \cdot Infl + 2,19 \cdot Intr + 2,01 \cdot Exp + 0,21 \cdot Rev + 1,70 \cdot Cov \quad (3)$$

де $Infl$ – рівень інфляції,

$Intr$ – облікова ставка,

Exp – державні видатки,

Rev – доходи держбюджету,

Cov – кількість інфікованих.

Отримана модель має достатньо високий коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0.84$), а значення P-value (F) дорівнює $1,22e-10$, що свідчить про адекватність даної моделі.

Таблиця 3.2

Результати оцінювання методом найменших квадратів

Змінна	Коефіцієнт	P-value
Інфляція	-5,1241	0,0063
Облікова ставка	2,1951	0,0134
Державні видатки	2,0121	0,0212
Доходи бюджету	0,2141	0,7808
Кількість інфікованих	1,7004	0,0564

Джерело: розраховано автором на основі даних [27]

Варто зазначити, що усі змінні даної моделі, крім доходів держбюджету, є статистично значущими, а отже між ними і залежною змінною наявний сильний зв'язок. Отримана модель має нормальний розподіл залишків, а також не має гетероскедастичності та автокореляції, що підтвердили відповідні тест на нормальність розподілу залишків, а також тест Вайта та тест Бройша-Годфрі. (Додатки Є–И).

Для покращення результатів було прийнято рішення виключити змінну державних доходів із моделі (4).

$$RGDP = -5,14 * Infl + 2,24 * Intr + 2,18 * Exp + 1,70 * Cov \quad (4)$$

Отримана модель за критерієм Фішера є значущою, оскільки показник P-value (F) є близьким до нуля. Значення R² для нашої моделі знаходиться на рівні 0.84, що вказує на високу пояснювальну здатність, тобто обрані незалежні змінні пояснюють залежну.

Таблиця 3.3

Результати повторного оцінювання методом найменших квадратів

Змінна	Коефіцієнт	P-value
Інфляція	-5,1415	0,0041
Облікова ставка	2,2443	0,0072
Державні видатки	2,1835	0,0002
Кількість інфікованих	1,7021	0,0454

Джерело: розраховано автором на основі даних [27]

В результаті виключення доходів держбюджету із оцінювання незалежні змінні отримали більший рівень статистичної значущості, при цьому, як було зазначено вище, модель залишилась значущою і адекватною.

Виходячи із значень коефіцієнтів при змінних можна зробити висновок, що проведене економіко-математичне моделювання впливу заходів фіскальної та монетарної політик на відновлення макроекономічної стабільності підтверджує справедливість зроблених теоретичних припущень.

Так, встановлення величини облікової ставки та контроль за рівнем інфляції лежить в межах відповідальності центрального банку при проведенні ним монетарної політики. Різноманітні державні видатки і трансферти, що надаються різним (найслабшим) суб'єктам господарювання і допомагають боротися із наслідками коронакризи, є заходами стабілізаційної фіскальної політики.

Розроблена модель доводить, що інфляція негативно впливає на зростання ВВП України й відновлення стабільності, про що свідчить від'ємне значення при коефіцієнті. При цьому зменшення облікової ставки та збільшення державних видатків стимулюють відновлення макроекономічної стабільності. Неочевидним є лише додатне значення коефіцієнта при змінній, що описує приріст кількості інфікованих, однак враховуючи результати кореляційного аналізу, можна зробити висновок про непрямий негативний вплив цього показника на зростання ВВП, оскільки рівень інфляції прямо залежить від кількості інфікованих. Проведене економіко-математичне моделювання підтверджує також теоретичний висновок, що вітчизняна фіскальна політика в умовах сучасної коронакризи є слабшою за монетарну.

Таким чином, результати проведеного економіко-математичного моделювання вказують на доцільність продовження використання стабілізаційних заходів фіскальної та монетарної політик, що були описані в попередніх розділах. Уряду України варто особливу увагу зосередити на стримуванні зростання інфляції, оскільки вона має найбільший дестабілізуючий вплив на економічну систему. При цьому слід використовувати не тільки економічні заходи, але й заходи протидії поширенню коронавірусної інфекції, оскільки в результаті кореляційного аналізу було виявлено сильний прямий зв'язок між кількістю інфікованих та зростанням рівня інфляції.

3.2 Рекомендації щодо підвищення ефективності координації фіскальної та монетарної політики у стабілізації національної економіки

Дослідивши роль фіскальної та монетарної політики у відновленні макроекономічної стабільності національної економіки в умовах глобальних кризових явищ варто акцентувати увагу на необхідності підвищення ефективності координації заходів двох політик. Особливої актуальності дане питання набуває в контексті сучасних викликів, таких як військове вторгнення росії на територію

України. Отже, тільки за умови ефективної координації фінансової та монетарної політики можливо зупинити падіння та стабілізувати національну економіку.

Спочатку розглянемо новітній український досвід координації фінансової та монетарної політик, який демонструє новий рівень взаємодії між урядом та НБУ. Мова йде про підписання 3 жовтня 2019 року «Меморандуму між Кабінетом Міністрів України та Національним банком України про взаємодію з метою досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності» між Урядом та НБУ. [25]

Ефективна координація економічної, фінансової та монетарної політик необхідна для:

- забезпечення цінової стабільності як необхідної передумови для стійкого економічного зростання в Україні;
- сприяння поліпшенню очікувань населення і бізнесу, зокрема інфляційних;
- підвищення довіри інвесторів до української економіки.

Для досягнення спільної мети Уряд і НБУ, кожний зі свого боку, вдаються до конкретних дій як показано в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Спільна мета – довгострокове економічне зростання	
Дії Уряду:	Дії НБУ:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ проведення передбачуваної бюджетної політики, спрямованої на забезпечення стійкості державних фінансів; ▪ управління державним боргом й зменшення витрат на обслуговування боргів; ▪ розвиток фінансового ринку; ▪ управління державними банками відповідно до визначеної стратегії та поступове зменшення частки держави в банківському секторі до 20%; ▪ проведення прозорості та передбачуваної політики у сфері адміністративно регульованих цін і тарифів; ▪ дедоларизація економіки ▪ тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ проведення монетарної політики на засадах режиму інфляційного таргетування; ▪ подальше зниження інфляції до цілі 5% з допустимим діапазоном відхилень +/- 1 п. п.; ▪ зниження відсоткових ставок у середньостроковій перспективі; ▪ дотримання цінової стабільності у середньостроковій перспективі; ▪ забезпечення фінансової стабільності; ▪ поживлення кредитування економіки; ▪ дотримання режиму плаваючого обмінного курсу; ▪ тощо

Джерело: складено на основі [25]

Для відновлення стабільності національної економіки та прискорення її зростання важливим є наявність низької та передбачуваної інфляції, що створить можливості для зменшення відсоткових ставок і створить сприятливі умови для розширення доступу бізнесу і населення до дешевих фінансових ресурсів.

Враховуючи сучасний стан національної економіки та масштаби викликів, які стоять перед урядом, ми дійшли висновку, що в наявних умовах необхідною є така система координації фінансової та монетарної політик, яка створить максимально сприятливі умови для ведення ділової активності. Саме це, в свою чергу, є першочерговим завданням для стабілізації національної економіки.

Одним із важливих напрямів підвищення координації дій уряду та НБУ, які необхідно розвивати у подальшому, є спільна інформаційна політика, при збереженні незалежності кожного із органів. При цьому під незалежністю варто розуміти не тільки формальні ознаки, але й фактичні, коли орган має волю запроваджувати ті заходи, які є необхідними, навіть якщо вони діють проти уподобань суспільства. В даному випадку спільна інформаційна політика повинна бути спрямована на обґрунтування і пояснення запроваджених заходів фінансової та монетарної політики, а також на формування позитивних очікувань у колах бізнесу та населення та мінімізацію можливості виникнення паніки в суспільстві, яка може бути спричинена негативним інформаційним фоном щодо тенденцій економічного розвитку.

На нашу думку, органам фінансової і монетарної політики варто розробити спільну стратегію для спростування необґрунтованих популістських заяв в інформаційному середовищі, а також заяв, які мають на меті дискредитацію дій Уряду, а також керівництва НБУ.

Необхідним напрямом підвищення ефективності координації фінансової та монетарної політик є також робота з виявлення та мінімізації системних ризиків, яка базується на системі макропруденційного нагляду. Метою такого нагляду має бути аналіз факторів, що не піддаються кількісному аналізу: якість нагляду за фінансовими інститутами, законодавча база, відповідність регуляторних практик міжнародним стандартам тощо. Роль уряду має зводитись до контролю за

діяльністю підприємств, збору статистичної інформації щодо функціонування галузей економіки, а також передача цих даних до НБУ.

Окремим напрямом підвищення ефективності координації фінансової і монетарної політик є продовження практики спільних нарад між Урядом і НБУ. Такі переговори або наради мають відбуватись регулярно із залученням провідних фахівців з економіки та банківського сектору.

Застосування описаних вище заходів можуть стати суттєвим поштовхом до підвищення ефективності координації фінансової та монетарної політик. Таким чином, високий рівень координації дій Уряду та НБУ стане ґрунтовною базою для стабілізації національної економіки та підтримання загальної рівноваги.

Висновки до третього розділу

Для дослідження впливу дій Уряду та НБУ на макроекономічну стабільність національної економіки було проведене економіко-математичне моделювання. За результатами економіко-математичного моделювання можна зробити висновок про підтвердження наступних теоретичних положень:

- підвищення інфляції негативно впливає на зростання ВВП та відновлення макроекономічної стабільності;
- зменшення облікової ставки та збільшення державних видатків стимулює відновлення макроекономічної стабільності національної економіки.

На основі проведеного дослідження були розроблені наступні рекомендації щодо підвищення ефективності координації фінансової та монетарної політик:

- продовження роботи щодо спільної інформаційної політики (при збереженні незалежності кожного з органів);
- розробка спільної стратегії спростування популістських заяв в інформаційному середовищі, що негативно впливають на очікування населення;
- робота з виявлення та мінімізації системних ризиків, яка базується на системі макропруденційного нагляду;
- продовження практики спільних нарад між Урядом і НБУ.

Запровадження вищеписаних заходів, на нашу думку, може позитивно вплинути на ефективність взаємодії фінансової та монетарної політики, що призведе до відновлення макроекономічної стабільності у недалекому майбутньому.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження ми прийшли до наступних висновків:

Макроекономічна стабільність – це внутрішня здатність економічної системи зберігати свої характеристики під дією різних дестабілізуючих факторів. Стан стабільності економічної системи досягається при поєднанні оптимальних значень основних показників національної економіки, до яких відносяться економічне зростання, природний рівень безробіття і повна зайнятість, помірні темпи інфляція, низькі довгострокові процентні ставки, низький рівень державного боргу.

Порушення макроекономічної стабільності відбувається внаслідок впливу на економічну систему економічних, (гео)політичних, військових та природних факторів.

Надпотужним фактором, який у 2019-2021 роках викликав порушення макроекономічної стабільності як в окремих національних економіках, так і в глобальній економічній системі, спричинив виникнення коронакризи, стало поширення коронавірусної інфекції COVID-2019.

Порушення макроекономічної стабільності головним чином проявляється через значне скороченні економічної активності (в 2020 році всі країни, окрім Китаю, відзвітували про падіння ВВП), зростання рівня безробіття внаслідок жорстких карантинних обмежень та цінових коливань.

Для відновлення та підтримки макроекономічної стабільності уряди різних країн застосовують стабілізаційні заходи, насамперед заходи фіскальної та монетарної політик. Згідно з проведеним аналізом міжнародного досвіду застосування стабілізаційної економічної політики було виявлено, що уряди різних країн активно використовують заходи експансіоністської фіскальної політики, а також традиційні та нетрадиційні заходи монетарної політики.

Для подолання негативних наслідків сучасної глобальної коронакризи розвинені країни широко застосовують нетрадиційні заходи монетарної політики, оскільки потенціал стандартних заходів вичерпано або традиційні заходи в силу ряду факторів виявляються недостатньо ефективними. При цьому для країн, що

розвиваються, все ще актуальним є застосування традиційних заходів, наприклад, регулювання облікових ставок.

Побудовані за допомогою методів економіко-математичного моделювання моделі на основі даних української економіки підтвердили теоретичні положення щодо впливу заходів стабілізаційної економічної політики на відновлення макроекономічної стабільності. Було доведено ефективність застосування заходів фіскальної та монетарної політики Урядом України для боротьби із негативним наслідками кризових явищ. Отже, для відновлення макроекономічної стабільності Уряду України необхідно продовжувати впровадження стабілізаційних заходів із врахуванням успішного міжнародного досвіду із поправкою на ризики, що властиві національній економічній системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко І. А. Фінансова стабільність держави як складник макроекономічної стабільності національної економіки / І. А. Артеменко // Молодий вчений. - 2015. - № 10(2). - С. 228-232. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_10%282%29_58
2. Взаємодія фіскальної та монетарної політики в Україні: від домінування до координації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/vzayemodiya-fiskalnoyi-ta-monetarnoyi-politiki-v-ukrayini-vid-dominuvannya-do-koordinatsiyi/>
3. Глущенко С. В. Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С. В. Глущенко. - К. : НаУКМА, 2017.-64 с.
4. Гончаренко О.В., Дьяченко О.В., Бикова-Федорчук Н.В. Державне регулювання зовнішньої торгівлі України в умовах світової пандемії. Scientific Horizons. - 2020. - Том 23, №9. - С.86-97.
5. Дадашова П.А. Напрями взаємоузгодження монетарної та фіскальної політики для досягнення макроекономічної стабільності / П.А. Дадашова // Економічний вісник університету. - 2014. - Вип. 23(1). - С. 128-134.
6. Дадашова П.А. Системний аналіз та моделювання впливу взаємоузгодженості монетарної та фіскальної політики на макроекономічну стабільність: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.11 / П.А. Дадашова; Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - Київ, 2017. - 20 с.
7. Євтушенко Н. М. Макроекономічна стабільність в Україні [Електронний ресурс] / Н. М. Євтушенко, І. М. Макарчук, Л. М. Яременко // Молодий вчений. - 2016. - № 3. - С. 74-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_3_21
8. Закон України «Про стратегію сталого розвитку України до 2030 року» (Проект). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html.

9. Звіт ООН. Україна: втрати серед цивільного населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine.un.org/uk/176844-ukrayina-vtraty-sered-tsyvilnykh-osib-stantom-na-2400-4-kvitnya-2022-roku>
10. Індекс інфляції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
11. Інфляційний звіт, жовтень 2020 року. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2020-roku>
12. Інформація про фінансові ризики та їх вплив на показники державного бюджету в 2021 році. Міністерство фінансів України. - 2020.- 37 с.
13. Інформація щодо країн із значним поширенням COVID-19 станом на 24 грудня 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moz.gov.ua/article/health/informacija-schodo-kilkosti-aktivnih-vipadkiv-covid-19-na-100-tis-naselennja-stantom>.
14. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
15. Кітц Р.Р. Монетарні механізми забезпечення фінансової стабільності макроекономічних систем / Р.Р. Кітц // Інтелект ХХІ. - 2016. - № 5. - С. 175-181.
16. Кітц Р.Р. Цільові показники в механізмах забезпечення фінансової стабільності макроекономічних систем / Р. Р. Кітц // Інтелект ХХІ. - 2019. - № 5. - С. 40-45.
17. Ковидний мир. Детальний путеводитель, как развитие страны спасали свои экономики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finance.liga.net/ekonomika/article/detalnyy-putevoditel-kak-razvitye-strany-spasali-svoi-ekonomiki-chto-sdelala-ukraina>.
18. Красота О. В. Роль соціальної інклюзії у відновленні макроекономічної стабільності / О. В. Красота // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2020. - Вип. 6. - С. 6-13. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2020_6_3

- 19.Красота О.В., Яровой А.В. Відновлення макроекономічної стабільності в умовах пандемії COVID-19 / О.В. Красота, А.В. Яровой// Ефективна економіка. – 2021. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8522>.
- 20.Любіч О.О. Макроекономічні аспекти фінансової стабільності України / О. О. Любіч, А. О. Дробязко // Фінанси України. - 2020. - № 1. - С. 8-25.
- 21.Люльов О. В. Макроекономічна стабільність: методика оцінювання / О. В. Люльов, В. В. Боженко, А. О. Золковер // Науковий погляд: економіка та управління. - 2020. - № 4. - С. 40-46. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2020_4_9
- 22.Макропрогноз Уряду України на 2020 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-utochniv-makroprognoz-na-2020-rik>.
- 23.Мануїлов О.В. Посилення координації грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики як інструмент забезпечення макроекономічної стабільності / О. В. Мануїлов // Наукові праці НДФІ. - 2017. - Вип. 2. - С. 77-87.
- 24.Мейш А. В. Бюджетна політика України як основа макроекономічної стабільності / А. В. Мейш, О. М. Ільченко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2019. - № 3. - С. 122-127. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2019_3_27
- 25.Меморандум між Кабінетом Міністрів України та Національним банком України про взаємодію з метою досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/files/GdESYsVXUJOhGYM>
- 26.Огляд заходів, що вживаються країнами світу для боротьби з пандемією та подоланням її наслідків. Центр зовнішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/svitova-ekonomika-ta-pandemiya.pdf>.
- 27.Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

- 28.Офіційний сайт МВФ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Data>.
- 29.Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>.
- 30.Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
- 31.Офіційний сайт Світового банку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org>.
- 32.Паляничко В. Фінансові інструменти для підтримки бізнесу під час карантину: що треба знати? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/vpalianychko/article/36799>.
- 33.Петленко Ю.В. Взаємодія монетарної та фіскальної політик з метою досягнення макроекономічної стабільності / Ю.В. Петленко, Д.С. Сухіна // [Бізнес-навігатор](#). - 2018. - Вип. 1(2). - С. 120-125.
34. Радіонова І.Ф. Макроекономіка – 2: навч. посіб. / І.Ф. Радіонова, Т.В. Буралій, Є.В. Алімпієв. – Вид. 2-ге, доповнене. – 2014. – 456 с.
- 35.Резнікова Н.В. Глобальна криза у сфері охорони здоров'я як тригер економічного спаду: виклики регулювання фармацевтичного сектору та стабілізаційні ефекти міжнародної економічної політики / Н. В. Резнікова, В. Г. Панченко, О. А. Іващенко // Ефективна економіка. - 2020. - №11.
- 36.Соціальний стрес: наслідки і уроки карантину. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/sotsialnij-stres-naslidki-i-uroki-karantinu/>
- 37.Урядовий портал. Єдиний веб-портал виконавчої влади України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/>
- 38.Фіскальне стимулювання чи гальмування? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.growford.org.ua/press-releases-publications/fiskalne-stimuluvanna-ci-galmuvanna>.
- 39.Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.

40. Шамілева Л. Л. Оцінка впливу фінансово-економічної кризи та пандемії COVID-19 на національний ринок праці / Л. Л. Шамілева, О. О. Хандій // Економічний вісник Донбасу. - 2020. - № 3. - С. 177-182.
41. Шапуров О.О. Макроекономічна стабільність та безпека країни через призму взаємозалежності економічних показників / О. О. Шапуров // Проблеми системного підходу в економіці. - 2019. - Вип. 3(2). - С. 256-262.
42. Як працюватиме економіка в умовах воєнного стану [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finance.ua/ua/saving/kak-budet-rabotat-ekonomika-v-usloviakh-voennogo-polozhenia>
43. Amens B., Brown W. Macroeconomic Policy and Poverty Reduction [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/macropol/eng>.
44. Barro R. J. The Coronavirus and the Great Influenza Pandemic – lessons from the ‘Spanish Flu’ for the Coronavirus’s potential effects on mortality and economic activity. NBER Working Paper 26866 / R. J. Barro, J.F. Ursua, J. Weng // National Bureau of Economic Research. - 2020. - № 8166.
45. Benmelech E., Tzur-Ilan N. The determinants of fiscal and monetary policies during the COVID-19 crisis. NBER Working Paper 27461. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w27461/w27461.pdf.
46. Brik T., Obrizan M. Job market effects of COVID-19 on urban Ukrainian households. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: arxiv.org/abs/2007.15704
47. Coibion O. Labor Markets during the COVID-19 crisis: a preliminary view. NBER Working Paper / O. Coibion, Y. Gorodnichenko M. Weber // National Bureau of Economic Research.- 2020.- № 27017.
48. COVID-19. Socio-Economic impact. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/covid-19-pandemicresponse/socio-economic-impact-of-covid-19.html>.
49. Danylyshyn B. The peculiarities of economic crisis due to COVID-19 pandemic in a developing country: Case of Ukraine./ B. Danylyshyn // Problems and Perspectives in Management. - 2020. - 18(2). - С.13-22.

50. ECB monetary policy decisions. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ecb.mp200604~a307d3429c.en.html>
51. Fisher F.M. The stability of general equilibrium — what do we know and why is it important? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.researchgate.net/publication/281706038_The_stability_of_general_equilibrium-what_do_we_know_and_why_is_it_important.
52. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w25386/w25386.pdf
53. ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Sixth edition. Updated estimates and analysis. International Labor Organization. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/briefingnote/wcms_755910.pdf.
54. Manojkrishnan C.G., Aravind M. Covid-19 pandemic and its impact on labor force: a new model based on social stress theory and prospect theory./ C.G. Manojkrishnan, M. Aravind // Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D. - 2020. - 28 (3).
55. Orlik T., Rush J., Cousin M., Hong J. Coronavirus could cost the global economy \$2.7 trillion. Here's how. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-coronavirus-pandemic-global-economic-risk/>
56. Policy responses to COVID-19. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19>.
57. Russian Invasion to Shrink Ukraine Economy by 45 Percent this Year [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/04/10/russian-invasion-to-shrink-ukraine-economy-by-45-percent-this-year>
58. Schreiber B., Beken E., Zander K.-O., Bauer J. Actions for post-crisis supply chain recovery. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.adlittle.com/en/insights/viewpoints/actions-post-crisis-supply-chain-recovery>.

59. The economic policy consequences of the war [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bruegel.org/2022/03/the-economic-policy-consequences-of-the-war/>
60. Unemployment rate. International Monetary Fund. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/datamapper/LUR@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>.
61. World Economic Outlook, October 2020: A Long and Difficult Ascent [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020>.

ДОДАТКИ

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 1, 2021 | 28.01.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.1.91](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.91)

УДК 338.246.027

О. В. Красота,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
ORCID ID: 0000-0001-8840-3119
А. В. Ярової,
студент ОКР «Магістр»,
освітня програма «Економіка та економічна політика»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-9877-2038

ВІДНОВЛЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

О. Krasota
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economic Theory, Macro- and Microeconomics,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
A. Yarovoy
Master's student, Educational program «Economics and Economic Policy»,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MACROECONOMIC STABILITY RESTORATION UNDER THE COVID-19 PANDEMIC

Виникнення нової вірусної інфекції COVID-19, її поширення і переростання в пандемію стало новим глобальним викликом для всього людства. Окрім серйозних викликів життю і здоров'ю населення планети, а також національним системам охорони здоров'я пандемія COVID-19 стала причиною нової кризи – так званої коронакризи. В даній статті було з'ясовано особливості сучасної коронакризи, які відрізняють її від більшості попередніх криз. Розглянуто найбільш значущі негативні наслідки пандемії COVID-2019 і спричиненої нею кризи для світової та окремих національних економік. Визначено дві основні стратегії боротьби із поширенням коронавірусної інфекції COVID-19 і відновлення макроекономічної стабільності. В рамках дослідження розглядається, як уряди різних країн намагаються нівелювати негативні наслідки коронакризи за допомогою заходів економічної політики, насамперед, фіскальної та монетарної. Наведено перелік заходів цих політик, які доцільно використовувати для виходу із кризи. Висловлено думку, що відновлення макроекономічної стабільності буде тривалим у часі. Для повного виходу з кризи національним урядам необхідно продовжувати послаблену фіскальну та монетарну політики, узгоджувати заходи цих політик.

In 2020, the pandemic of the newly discovered virus COVID-19 became a new global challenge for humanity. Aside from threatening people's health and national healthcare systems, the pandemic has triggered the so-called corona crisis. In this paper, the peculiarities of corona crisis are studied. Major negative consequences of COVID-19 pandemic and corona crisis for both global and national economies are investigated. For instance, such consequences are: high illness rates

УДК 330.101.541
JEL Classification: F62

Красота О. В., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економічної
теорії, макро- і мікроекономіки
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ
Яровой А.В.,
здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ

ЗАХОДИ ВІДНОВЛЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ КОРОНАКРИЗИ І ПАНДЕМІЇ COVID-19

Сучасна світова економічна криза, викликана пандемією COVID-19, стала потужним викликом, до якого не були готові ні національні економіки окремих країн світу, ні глобальна економічна система. Криза, що нині охопила увесь світ і порушила макроекономічну стабільність, здобула назву “коронакриза”. Вона має специфічні риси, що вирізняють її серед глобальних криз минулого. До таких особливостей можна віднести наступні: неекономічний характер першопричини її виникнення (вірусна інфекція COVID-19), швидкість розповсюдження коронавірусу, а також світовий характер поширення.

У відповідь на пандемію COVID-19 уряди різних країн продемонстрували дві основні стратегії боротьби із поширенням коронавірусу.

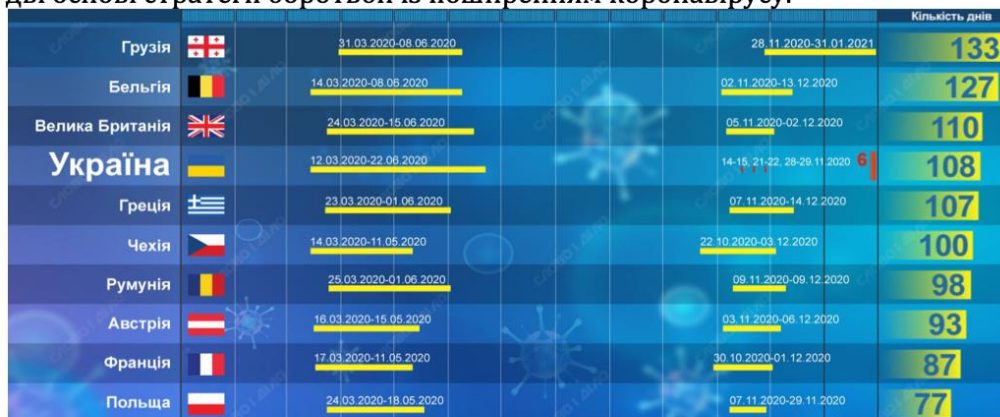

Рис. 1. Тривалість локдаунів у деяких країнах світу, днів
Джерело: [1].

іншого боку компанії залишають лише ефективні пропозиції перехресних товарів, оскільки занадто нав'язливі пропозиції можуть послабити взаємовідносини із покупцями, оскільки іноді клієнти хочуть себе відчувати незалежними і самостійно приймати рішення. Однією із переваг перехресних продаж є те, що клієнти стають ближче до продавця, висловлюють свою довіру, а продавець отримує лояльність покупця. Однак необхідно розуміти, що в результаті негативного досвіду перехресних покупок покупці можуть не лише перестати довіряти певній категорії товару, які пропонують продавці, але й втратити довіру до продавця і повторно не звертатися до нього [4, с.47].

Отже, розвиток ритейлу призвів до того, що в умовах конкуренції продавці почали більше взаємодіяти із покупцями, досліджувати їхню поведінку та оптимізувати пропозиції для того, щоб не лише утримувати постійних клієнтів, а й залучати нових. В свою чергу покупці стали більш вибагливі і потребують індивідуалізувати кожного окремо, що призвело до значного покращення ритейлу. Таким чином взаємовідносини ритейлер-покупець прямо впливає на позитивний розвиток споживчого сектору країни та виступає рушійною силою інноваційної діяльності підприємств.

1. Бизнес с аппетитом: обзор рынка продуктового ритейла и организация сети продуктовых магазинов. Kreston GCG. – 2019. – 19с.
2. Chernova V., Starostin V. Leading Trends in Marketing Research: a Case of Big Data/ V. Chernova, V. Starostin // Advances in Social Science, Education and Humanities Research. – 2019. – Volume 386. – p. 210-215.
3. De Luca L.M., Herhausen D., Troilo G. et al. How and when do big data investments pay off? The role of marketing affordances and service innovation. J. of the Acad. Mark. Sci. (2020). [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <https://doi.org/10.1007/s11747-020-00739-x>
4. Kamakuraa W., Wedelbe M., Rosad F., Mazzone J. Cross-selling through database marketing: a mixed data factor analyzer for data augmentation and prediction/ W. Kamakuraa, M. Wedelbe, F.Rosad, J. Mazzone // International Journal of Research in Marketing. – 2003. - Volume 20 – p. 45-65.

ВПЛИВ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Яровой Андрій Володимирович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

І курс магістратури, ОП «Економіка та економічна політика»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Красота О.В.

THE IMPACT OF THE NEW GLOBAL CRISIS ON THE WORLD ECONOMY

This article discusses the main consequences of the resolution of the current global economic crisis, which arose in early 2020 due to the uncontrolled spread of COVID-19. Counteracting the effects of the economic crisis is currently a priority for governments around the world, and the effectiveness depends on the comprehensive and timely implementation of economic policy measures.

На початку 2020 року перед країнами світу виник найбільший виклик з часів світової кризи 2008 року – поширення пандемії коронавірусної інфекції COVID-19. З метою стримування поширення хвороби уряди різних країн вдалися до суворих обмежувальних заходів. Останні здебільшого зводились до тотального локдауну та карантинних обмежень, внаслідок чого світова економіка увійшла в стан рецесії, яка дістала назву коронакризи.

Зростання кількості захворювань на COVID-19 спричинило впровадження все більш жорстких обмежень, наслідком чого стало значне скорочення ділової активності, падіння ВВП, зростання рівня безробіття, а подекуди спричинило інфляційні процеси. Так, у США, в країні, що має найпотужнішу економічну систему, безробіття досягло одного із найвищих рівнів за всю історію – 8,9 %, а падіння ВВП склало 4,3% (табл 1).

Таблиця 1

Основні наслідки пандемії COVID-2019 і глобальної кризи в різних країнах світу у 2020 році

Показники	Країни	Велик а Брита нія	Грузі я	Іспані я	Італія	Кита й	Німе ччи на	Сло вачч ина	СШ А	Укр аїна	Фра нція	Чехі я
Кількість захворювань на 100 тис. населення*		476	1115	249	371,6	0	394	635	933	374	267	758
Динаміка ВВП, %		-9,8	-5,0	-12,8	-10,6	1,3	-6,0	-7,1	-4,3	-7,2	-9,8	-6,5
Динаміка рівня безробіття, %		5,4	14,7	16,8	11,0	3,8	4,3	7,8	8,9	11,0	8,9	3,1
Динаміка темпу інфляції, %		0,3	3,5	-0,3	0,1	1,4	0,3	0,2	2,1	5,2	-0,5	3,5

*станом на 04.12.2020

Джерело: складено автором на основі [2,3]

Падіння рівня виробництва у 2020 році в різних країнах світу супроводжувалось падінням рівня сукупного попиту. Дана тенденція зберігається не лише для окремих національних економік, але і для глобальної економіки в цілому, що чітко спостерігається на рисунку 1. За даними Світового банку падіння світового ВВП в 2020 році склало 4,2 %, що є найбільшим за останні 10 років

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Яровой Андрій Володимирович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс магістратури, ОП «Економіка та економічна політика»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Красота О.В.

THE IMPACT OF THE RUSSIAN INVASION ON THE UKRAINIAN ECONOMY

This article discusses the main consequences of the resolution of the current russian invasion to Ukraine, which began on February 24, 2022. Counteracting the effects of this crisis is currently a priority the government of Ukraine, and the effectiveness depends on the comprehensive and timely implementation of economic policy measures.

24 лютого 2022 року почалось військове вторгнення російської федерації на територію України, що стало найбільшим викликом не тільки для макроекономічної стабільності країни, а і для існування всієї української нації.

За місяць повномасштабної війни Україна, на жаль, понесла величезні втрати. Згідно із підрахунками Міністерства економіки загальні економічні втрати України за перший місяць війни становлять близько 560 млрд. дол., з яких тільки втрати інфраструктури становлять більше 119 млрд. дол. (було пошкоджено 8 тис. км. доріг; зруйновано десятки аеропортів та більше 300 мостів) (рис 1). Однак ці цифри дають викривлене розуміння реальних втрат, оскільки вони не враховують втрати людських життів, а людський капітал, як відомо, є найбільшим рушієм економічного та соціального розвитку. Так, за попередніми даними, за перший місяць війни загинуло щонайменше 1500 мирних цивільних українців, насамперед жінок і дітей [1]. Ці втрати будуть мати непоправні економічні та соціальні наслідки, оскільки людський капітал є найціннішим економічним ресурсом та рушієм будь-якого розвитку.

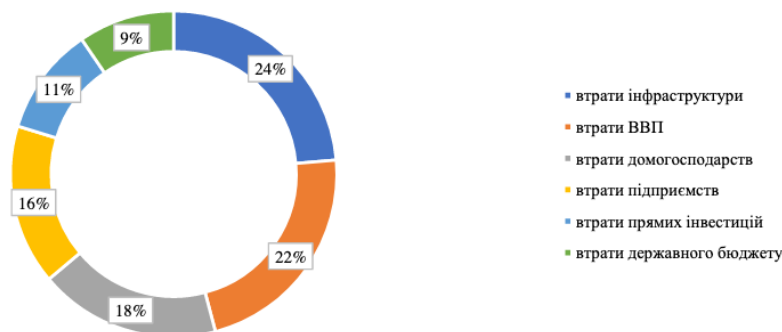

Рис 1. Економічні втрати України за перший місяць військового вторгнення росії в Україну
Джерело: складено автором на основі [3]

Поки українські військові, бійці тероборони, волонтери, та й усі свідомі українці виборюють своє право на мирне життя в демократичній країні, перед українським Урядом стоїть непросте завдання утримати економіку від ще глибшого падіння. Попередні кризові роки часів пандемії COVID-19 навчили нас звертатися до кейнсіанських рекомендацій державного регулювання економіки у кризовий період, застосовувати для цього заходи стимулюючої фіскальної і монетарної політик. З метою стимулювання національної економіки в умовах воєнного стану та відновлення макроекономічної стабільності український Уряд активно використовує заходи фіскальної та монетарної політики. Так, вже на даному етапі було запроваджено наступні заходи в рамках фіскальної політики: пряма фінансова підтримка громадян, що втратили роботу та/або дімівку через війну; запровадження єдиного податку в 2% від обороту; звільнення від адміністративної чи кримінальної відповідальності платників у разі неможливості виконання ними своїх обов'язків тощо [3].

Відновлення макроекономічної стабільності в межах монетарної політики відбувається за допомогою наступних заходів: фіксація курсу гривні (з можливістю повернення до плаваючого валютного курсу після війни); зниження ставки кредитування до 0% для будь-яких підприємств; запровадження кредитних канікул тощо [2].

Тобто, вже на даному етапі Уряд оперативно запровадив значну низку заходів для підтримки національної економіки, однак для її подальшої підтримки та швидкого післявоєнного відновлення необхідно продовжувати впровадження стимулюючих заходів. Зокрема, для створення більш сприятливого клімату для ділової активності необхідним є скасування всіх ліцензій для малого бізнесу, скасування всіх штрафів, які були накладені на підприємства до війни, а також централізація усіх державних видатків [4; 5].

Необхідно зазначити, що для швидкого відновлення економіки і відновлення її життєздатності слід активізувати роботу по залученню фінансових коштів від міжнародних організацій та урядів інших країн, а також по конфіскації резервів та активів росії на користь України. Останні, як відомо, плануються використати на відновлення зруйнованої інфраструктури нашої країни.

Таким чином можна зробити висновок, що український Уряд активно впроваджує заходи економічного стимулювання з перших днів військового вторгнення росії. Ця війна, як і будь-яка інша, закінчиться. Тому, незважаючи на наявні та майбутні економічні втрати, які, на жаль, в умовах війни зростають щодня, необхідно рухатись обраним курсом, продовжувати впровадження фіскальних та монетарних заходів стимулювання економіки з метою створення найбільш сприятливих умов для швидкого економічного відновлення України.

1. Звіт ООН. Україна: втрати серед цивільного населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine.un.org/uk/176844-ukrayina-vtraty-sered-tsyvilnykh-osib-stanom-na-2400-4-kvitnya-2022-roku>
2. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
3. Урядовий портал. Сдиний веб-портал виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/>
4. Як працюватиме економіка в умовах воєнного стану [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finance.ua/ua/saving/kak-budet-rabotat-ekonomika-v-usloviyah-voennogo-polozhenia>
5. The economic policy consequences of the war [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bruegel.org/2022/03/the-economic-policy-consequences-of-the-war/>

Додаток Е

**Основні наслідки сучасної глобальної коронакризи і
заходи відновлення макроекономічної стабільності
у різних країнах у 2020 році**

Показники	Країни										
	Велика Британія	Грузія	Іспанія	Італія	Китай	Німеччина	Словаччина	США	Україна	Франція	Чехія
Кількість захворювань на 100 тис. населення*	476	1115	249	371,6	0	394	635	933	374	267	758
Динаміка ВВП, %	-9,8	-5,0	-12,8	-10,6	1,3	-6,0	-7,1	-4,3	-7,2	-9,8	-6,5
Динаміка рівня безробіття, %	5,4	14,7	16,8	11,0	3,8	4,3	7,8	8,9	11,0	8,9	3,1
Динаміка темпу інфляції, %	0,3	3,5	-0,3	0,1	1,4	0,3	0,2	2,1	5,2	-05	3,5
Використання заходів фіскальної політики											
Пряма підтримка домогосподарств	+	+	+	+		+		+	+		+
Непряма підтримка домогосподарств	+		+				+	+	+		
Субсидії на заробітну плату	+		+		+	+	+	+	+	+	+
Зниження податків та/або податкові пільги	+	+		+	+	+		+	+	+	+
Розстрочення податкового боргу		+	+	+		+	+		+	+	+
Кредитні субсидії / гарантії				+		+			+	+	
Пряма підтримка підприємств	+	+		+		+		+		+	
Використання заходів монетарної політики											
Зниження ставки рефінансування	+	+			+		+	+	+		+
Звуження коридору відсоткових ставок									+		
Зміна норми обов'язкових резервів									+		
Застава			+	+		+	+		+	+	
Операції з довшим строком погашення	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
Частота операцій									+		+
Валютні свопи, фінансування в іноземній валюті			+	+		+				+	
Кількісне пом'якшення			+	+		+				+	

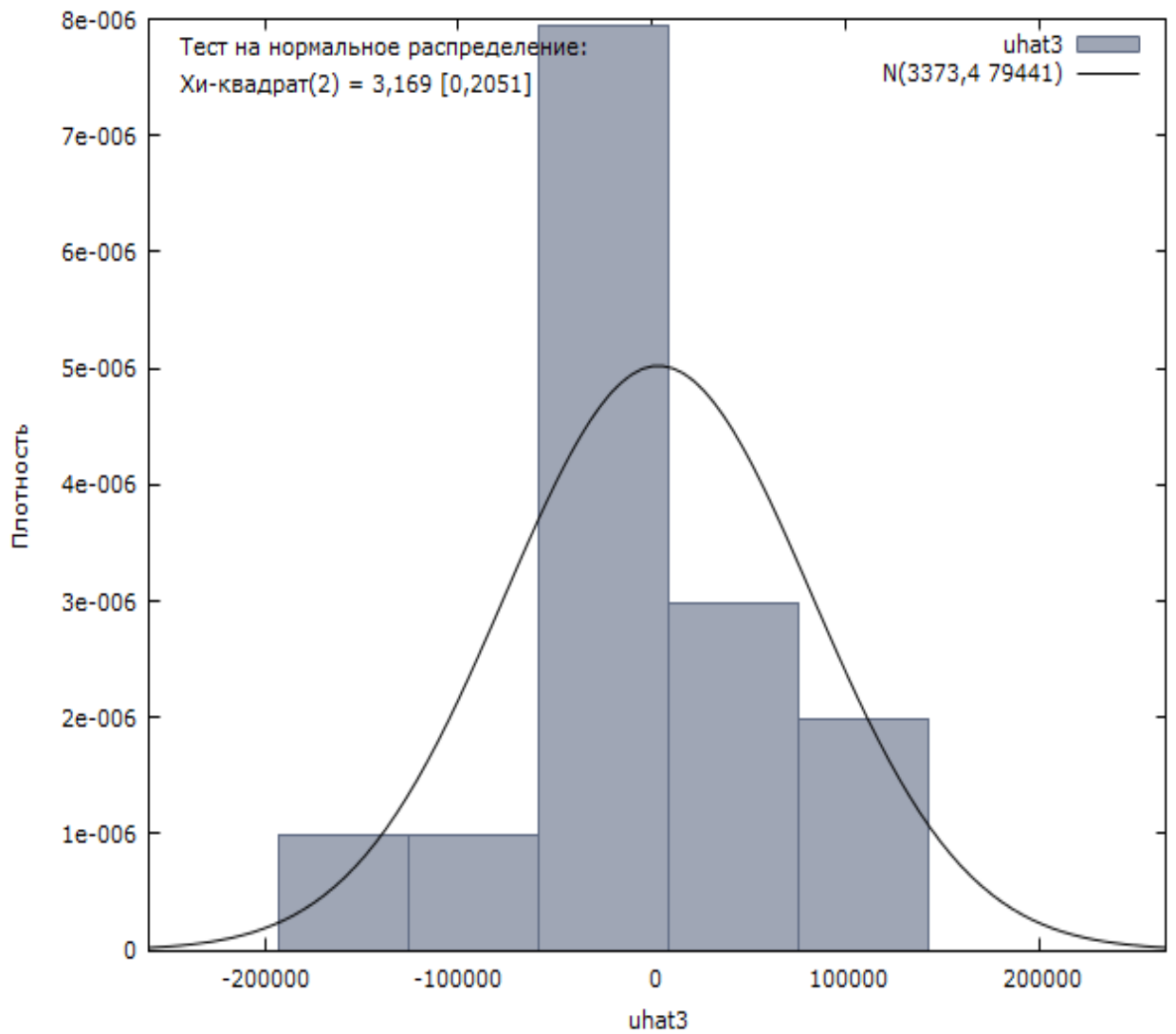
* станом на 24.12.2020

Джерело: складено на основі [8, 12, 13, 41].

**Динаміка основних макроекономічних показників
і кількості випадків захворювань на COVID-19 в Україні, 2018-2020 рр.**

Дата	Темп інфляції, %	Облікова ставка, %	Державні видатки, млн. грн	Доходи бюджету, млн. грн	Випадків захворювання, осіб
01.11.2020	1,30	6	109 877	102 337	345 144
01.10.2020	1,00	6	107 589	77 329	178 522
01.09.2020	0,50	6	116 249	76 414	87 744
01.08.2020	-0,20	6	90 538	100 239	51 331
01.07.2020	-0,60	6	99 554	69 066	25 550
01.06.2020	0,20	6	98 538	131 130	20 662
01.05.2020	0,30	8	98 259	73 413	13 266
01.04.2020	0,80	10	95 619	103 813	9 761
01.03.2020	0,80	10	99 758	88 260	645
01.02.2020	-0,30	11	78 457	71 805	-
01.01.2020	0,20	14	66 282	50 969	-
01.12.2019	-0,20	14	139 441	98 572	-
01.11.2019	0,10	16	93 881	88 792	-
01.10.2019	0,70	17	80 822	71 164	-
01.09.2019	0,70	17	89 853	67 955	-
01.08.2019	-0,30	18	82 405	87 659	-
01.07.2019	-0,60	18	77 926	77 288	-
01.06.2019	-0,50	18	88 129	80 129	-
01.05.2019	0,70	18	95 635	104 156	-
01.04.2019	1,00	18	87 402	111 940	-
01.03.2019	0,90	18	98 912	85 853	-
01.02.2019	0,50	18	72 670	70 220	-
01.01.2019	1,00	18	65 817	54 551	-
01.12.2018	0,80	18	142 517	84 847	-
01.11.2018	1,40	18	90 337	95 849	-
01.10.2018	1,70	18	71 683	72 627	-
01.09.2018	1,90	18	86 094	67 222	-
01.08.2018	0,00	18	68 889	94 055	-
01.07.2018	-0,70	18	67 356	64 502	-
01.06.2018	0,00	18	79 065	79 276	-
01.05.2018	0,00	17	86 496	96 882	-
01.04.2018	0,80	17	79 129	79 267	-
01.03.2018	1,10	17	101 063	82 137	-
01.02.2018	0,90	16	66 334	56 257	-
01.01.2018	1,50	15	46 881	55 187	-

Джерело: складено на основі [18].

Тест на нормальний розподіл залишків

Джерело: складено на основі [18, 19].

Тест Бройша-Годфри

Тест Бриша-Годфри (Breusch-Godfrey) на автокорреляцию вплоть до порядка 3
 МНК, использованы наблюдения 2017:1-2020:3 (T = 15)
 Зависимая переменная: uhat

	Коэффициент	Ст. ошибка	t-статистика	P-значение
Inflation	58565,0	1,70618e+06	0,03433	0,9736
Interestrates	-348968	894758	-0,3900	0,7081
Expenditures	0,146921	0,915243	0,1605	0,8770
Revenue	0,0711509	0,933122	0,07625	0,9414
CoronavirusCases	-0,292063	0,916781	-0,3186	0,7593
uhat_1	-0,169210	0,417634	-0,4052	0,6975
uhat_2	0,119358	0,431303	0,2767	0,7900
uhat_3	-0,333572	0,427652	-0,7800	0,4609

Неисправленный R-квадрат = 0,164728

Тестовая статистика: LMF = 0,460169,
 p-значение = $P(F(3,7) > 0,460169) = 0,719$

Альтернативная статистика: $TR^2 = 2,470924$,
 p-значение = $P(\text{Хи-квадрат}(3) > 2,47092) = 0,481$

Ljung-Box $Q' = 3,64276$,
 p-значение = $P(\text{Хи-квадрат}(3) > 3,64276) = 0,303$

Джерело: складено на основі [18, 19].

Тест Вайта

Тест Вайта (White) на гетероскедастичность
 МНК, использованы наблюдения 2017:1-2020:3 (T = 15)
 Зависимая переменная: uhat^2

	Коэффициент	Ст. ошибка	t-статистика	P-значение
const	-3,22278e+011	3,12829e+011	-1,030	0,3611
Inflation	-3,72754e+011	7,52455e+011	-0,4954	0,6463
Interestrates	1,58218e+012	2,47158e+012	0,6401	0,5569
Expenditures	861832	1,00323e+06	0,8591	0,4387
Revenue	962178	1,04281e+06	0,9227	0,4084
CoronavirusCases	440966	1,10978e+06	0,3973	0,7114
sq_Inflation	7,49677e+012	1,80682e+013	0,4149	0,6995
sq_Interestrates	-5,45180e+012	8,30522e+012	-0,6564	0,5474
sq_Expenditures	-1,94931	2,02099	-0,9645	0,3894
sq_Revenue	-1,72839	2,12822	-0,8121	0,4623
sq_CoronavirusCa~	-1,47422	4,70867	-0,3131	0,7699

Неисправленный R-квадрат = 0,576462

Тестовая статистика: $TR^2 = 8,646924$,
 p-значение = $P(\chi^2(10) > 8,646924) = 0,565907$

Джерело: складено на основі [18, 19].